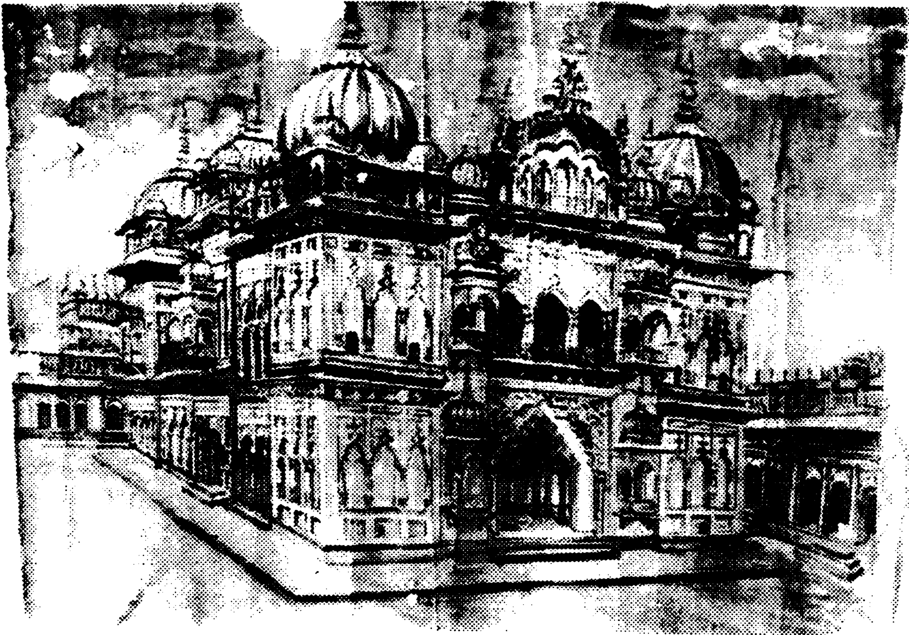
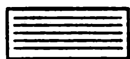


पासूका

थिंला ११२० | वर्ष ४ अंक ४ | पौष १, ०५६



सुथांको लागि



पासूका

भ.पु.जि.प्र.का.द.नं. ५/०५१/०५२

॥ इन्द्र आशाभ्यस्परि सर्वाभ्यो
अभयं करत्।
जेता शत्रून्विचर्षणि: ॥

ऋग्वेद २.४१.१२

सम्पादक
लक्ष्मी प्रसाद श्रेष्ठ
मैत्रेय

कार्यकारी सम्पादक
गजन वैद्य

प्रकाशक
सुथां, भक्तपुर
टेखाचो टोल, तपालाछी ५/३३३
भक्तपुर - १६
फोन : ६१०२२६

कम्प्युटर टाईप सेटिङ्ग
विस्का कम्प्यूटर सर्भिस
नयाँबाटो, मध्यपुर थिमि न.पा. १३
फोनः ६३२०७२

मुद्रक
नवदुर्गा प्रिन्टिङ्ग सपोर्ट
पुतलीसडक, काठमाडौं
पो. ब. नं. १२२६०
फोन : ४३०६१३

व्यक्तिगत १ प्रति रु. १०/-
संस्थागत १ प्रति रु. ५०/-
विदेशमा १ प्रति US $ 1.00

आवरण तस्वीर : शुक्रसागर श्रेष्ठ

ख्वां

विश्वसम्पदा क्षेत्रभित्रको व्यवस्थापन यति एकोहोरो र मनपरी भैराखेको छ कि तपाईले छ्यान्न पाउनु भएको भए शायद आफ्नो घर वारीलाई त्यस्तो क्षेत्रभित्र पार्न नै दिन हुने थिएन। खौमाको मल्लहरूको क्वाथछैं र त्यसभित्रका चोक भवनहरूको स्थिति यति गए गुज्रेको छ त्यहाँ पुग्दा जो सुकैको मन चीरिन सक्छ। त्यहाँ बस्नेहरूले सोधेका नसोधेका प्रश्नहरूले विश्वसम्पदा माथि गर्व गर्ने र त्यस्लाई दुहुनी गाई बनाउने जो सुकैलाई लाजमर्नु पार्न सक्छ (तिनमा लाज एक रत्ती बचेको भए)।

दुर्भाग्य, सम्पदाक्षेत्रभित्र पर्नु भएको तपाईले छ्यान्नु पाउनु भएन। सन् १९७६ वा ७५ कै कुनै दिन पुरातत्व विभागको कुनै कोठामा तपाईको भाग्यरेखा कोरिएको थियो-तपाईलाई थहा सम्म पनि भएन। र विश्वास गर्नुस्, आज पनि निर्णय प्रक्रिया त्यो भन्दा बढी पारदर्शी र प्रजातान्त्रिक भएको होस्- त्यसो होइन। मुकूण्डो फेरिएको छ - पुरातत्व विभाग सँग नगरपालिका/गाविसहरू मिल्न थालेका होलान्- तर तपाईको घर सम्पति माथि दाईं गर्ने क्रम जारी नै रहेको छ। पनौतिको उदाहरण लिउँ। पनौतिको प्रस्तावित सम्पदा क्षेत्रभित्र पर्ने तपाईको घर घाँटीमा अड्केको हाड जस्तो निल्नु न ओकेल्नु भएको छ।

तिनलाई यत्रो मनपरी गर्ने अधिकार आखिर कस्ले दियो त? तपाईले त शायद होइन। तपाई त शायद भोट खसाउन पनि जानु भएको थिएन (हुन त भोट एउटा कागतको टुक्रा न हो, चाड नमिले सम्म त्यस्को के बल छ र?)।

के तपाई चुप रहनु भएकैले त तिनको आँट बढेको होइन? छ्यान्न पाउने अवसरहरू तपाईले रच्न सक्नु भएन, गुमाउनु भयो - त्यसैले त तिनको फुँइ बढेको होइन? तपाईले 'यो मेरो' भन्न सक्नु भएन र त्यसैले तिनीहरू तपाईको छातीमाथि नाच्न थालेका होइनन्?

हामीलाई हो लाग्छ। तपाईलाई पनि हो लाग्छ भने आउनुस् - सम्पर्कमा आऔं। र मिलेर पाखण्डको घण्टाकर्ण जलाइ देऔं।

आवरण चित्र : नपा:या मेम्ह अरनिको काजीमान कर्माचार्य नं च्वया थकगु जानकी देग:या किपा: हाकनं छक्व: स्वये।



संस्कार संस्कृति ब्वनेखँया खँपुइ क्रियात

नेपालभाषामा सांस्कृतिक भाषाविज्ञानको जग हाल्ने क्रममा श्री शर्माज्यू यसपल्ट नेवार संस्कार संस्कृतिका विभिन्न अवसरमा बोलिने क्रियाको कोश तयार गर्दै हुनुहुन्छ। त्यस्ता क्रियाहरूको वर्गीकरण एवं सामान्य परिचय दिनका लागि उपोदघातको रूपमा यो लेख उहाँले तयार गर्नु भएको हो।

रमापति राज शर्मा

थ्वंगु: कछलाथ्व दुतिया ११२०

भीगु भासय् क्रियातय्त घाक:माक:लिं ब्वनावयाभले भी धर्म विश्वास संस्कार संस्कृति ब्वनेखँया लागाय् नं नुग: वन। अले उकी खँपु छ्वला वइथाय्या क्रियातय्त नं छसी ल्याखं स्वया/कोशीय रूपय् हना: ब्वनेमा:गु चाय्का। आ: थुपिं हे क्रियातय्त थन थी थिके ब्वथला: थ्व च्वसुयात पिथना च्वना।

१. थन फुक्कं थें क्रियातय् अर्थ न्हापां सामान्य कथं हे दइ। अले भीगु धर्म विश्वास संस्कार संस्कृतिइ दुहाँ व:लिसें वया विशेष अर्थ नं दयावइ। थुपिंत ब्वने, थुइकेया निंतिं क्वय् च्वयागु उखँ कथं निं ब्वने/थुइके। गथे-

ल्हा: फये १

लासाय् च्वने २

का तुले ३

थुकथं ब्वनेभले थुपिं फये, च्वने, तुले क्रियात सामान्य अर्थ कनाच्वंगु क्रियाकथं ब्वने दइ। आ: थुपिं हे क्रियात

मोन्हि फये ४

लुनां च्वने ५

सिला मूतुले ६

थुकथं ब्वनेभले भीगु संस्कार संस्कृतिया म्येगु विशेष अर्थ कनीगु क्रियाकथं ब्वने दइ। थुपिं खँ दुथं क्रियातय् कथं ब्वनेगु जुल।

१.१ आ: दुथं क्रियातय्के न्ह्यग्व: च्वनी थाय् नं थथे हे ब्वनेदइ। गथे -

सच्छिइ न्यार्का दां क्वकाये ७

भ्यग: भ्वपुये ८

सिँ प्वा: खने ९

फय्लिं चा:हिले १०

थुपिंकेया क्रिया - न्ह्यग्व: घानाया क्रिया नं सामान्य हे अर्थ कनाच्वंगु दु। आ: थुपिं हे

घाया स्वां क्वकाये ११

गुरुया पालि भ्वपुये १२

बस्खा याइम्हसित न्ह्यपं प्वा:खने १३

च: चाहिले १४

थका: ब्वनेभले धा:सा थुमिसं विशेष अर्थ कनाच्वंगु दु। थन छुं नं दुथं क्रियाया न्हापां सामान्य अर्थ कथं हे अर्थ पिदनी। अनं लिपा तिनि संस्कार संस्कृतिया विशेष अर्थ कना ब्वलनि। तर थुकथं त्याछिना ब्वनावयासां दुथं क्रियाया इले हे सामान्य अर्थ पिमदंक हे विशेष अर्थ पिदंगु क्रिया नं थन दनिगु जुयाच्वन। गथे

ज्यू क्वछ्यूगु: थिंलाथ्व पञ्चमि ११२०

फाले १५

थ्वया सामान्य अर्थ पिदंगु छ्यला जिं मखनानि। अय्सां संस्कार संस्कृति लागाय् थुकिया विशेष अर्थ पिदंगु उखँ ब्वनेथाय् दु। गथे

दशा फाले १६

थ्वया छ्यला खँपु थुपिं ख:

ज्वसिं धा:थें दान पुण्य याना: थुगुसी त:थंगु दशा:फाला वन।१७

मिखाय् लाइगु मिखाफुसि लाना फालावन। १८

अथे हे मेगु छगू क्रिया नं भीसं लुइके फू। व ख:-

फ्याये १९

थ्वया नं सामान्य कथं अर्थ मदय्कं हे संस्कार लागाय् अर्थ बांलाक ब्वलना च्वंगु दु। थुकिया छ्यला खँपु थथं ख: -

बाल्खु गनेद्य:यात लड्डु फ्याये। २०

बाराही माजुयात धका फ्यानातयाम्ह ग्वंग:। २१

थ्व फ्यायेया म्येगु भिन्न अर्थय् सामान्य अर्थ व संस्कार संस्कृति कथं विशेष अर्थ पिदंगु खँपु ब्वनेथाय् नं दु। गथे-

घायात छाना: छुं उपो मूवंगु वस्तु छाया: फ्याना काये।२२

बढ तयागु बस्तु थंबा बिया क्याना: (लिफ्याना:) काये २३

अथे हे

त्वाये २४

थ्व क्रियाया समान्य कथं नं नाकं न्ह्यांने लुयामव:। अय्सां विशेष अर्थ पिदना कथं ब्वनेथाय् धा:सा भीगु न्ह्यांने हे दु। गथे -

सिफं त्वाये २५

ता:चा प्वां त्वाये २६

मिमिचां त्वाये २७

२. भीगु क्रिया- मूक्रिया ये, ने, ले घानाया हे ख:। संस्कार संस्कृतिया खँपु ब्वने भ्वलय् नं ये, ने, ले घानाया क्रियात पिदना च्वंगु दु। गथे[1]-

'ये' घाना क्रियाय् -खौ काये २८

पसुका क्वखाये २९

जा चिपं थिये ३०

बाह्रा तये ३१

'ने' घाना क्रियाय् - दुखं क्यने[2] ३२

किगो तिनो ३३

द्व ब्यने ३४

'ले' घाना क्रियाय् - इंका प:कां गाले ३५

दूमाले ३६

मोन्हि क्यले[3] ३७

१ थुपिं खं च्वय् (१.२) या भ्वलयया उखं स्वया नं थुयं दुगु खं ख:।

२ द्व मा: जुये।

३ तंत्रमंत्र याना: मोन्हि क्यले।

थथे हे 'तं' 'पे' 'के' घानाया क्रिया नं दु । गथे -

'तं' घाना क्रियाय् - अमय् त्व:तं ३८
'पे' घाना क्रियाय् - थो जपे ३९
'के' घाना क्रियाय् - दू फागां फाय्के ४०
थाय् भु नके ४१
सिन्हं छाय्के[४] ४२
ग्वय् साय्के[५] ४३
निम्ह तिपू ह्वंके ४४
जीर्[६] दुचाय्के ४५
सिल: थंके[७] ४६

३. नकारात्मकय् छ्यला व:कथं नं थी थी क्रियात संस्कार संस्कृतिया लागाय् ब्वने दु । गथे -

ल्या: मदये ४७
ल्या: मतये ४८
मोन्हि मन्यने ४९
थी मत्य: जुये ५०

थ्व भ्वलय् सकार नकार निगुलिं क्रिया च्वना: नं छ्यला: व: थाय् दु । गथे -

द्य:यात फा: मफा: जुये फु । ५१
थुमिसं त्य:मत्य: धका भ्या: हे चिता: मत: । ५२
सर्प लँ त्वा:ल्हाइगुलीया भिंमभिं खँयात पत्या:
मयाइपिं नं दयाव:गु दु । ५३

थुपिं संस्कार संस्कृतिया भ्वलय् उपों छ्यलाय् ब्वनेदइगु क्रियात त्यये, जियें, भिने, माले, तुये व मेमेगु हे ख: । थुपिं नकारात्मक अर्थ कथं घाना नं अपो छ्यलाय् वयाच्वंगु दु । थुपिंखय् नं अपो त्यये मत्यये यात ब्वने दु । गथे -

न्हय्ग: ख्ययँ नापं मने मत्य: । ५४
न्हय्ग: ख्ययँ खयनं छग: आलु तयासा मने त्य: । ५५
छ्येँय् च्वना दुब्यंके मत्य: । ५६
दुब्यंके खुसि वने । मफुसा छ्येँय् पिने च्वना सा त्य: । ५७
चिपय् क्वाकागु घ्य: लुना: नये मत्य: । ५८
चिपय् तया नयेमा:सा घ्यलय् मेगु छुं भ्वाँय्
यानासा त्य: । ५९

जिये मजियेया भ्वलय् -

इही मयाम्हस्यां बर्त च्वंसां अर्घ बिये मज्यूनि । ६०
इही याये धुंसा जिउ । ६१
बर्खि मा:म्हेस्यां ग्वय् नये मजिउ, ग्वा:नय् मजिउ । ६२
बर्खिब्यने धुंकालिं जिउ । ६४.३

भिने मभिने भ्वलय्-

सर्प लँ त्वा:ल्हाइगु मभिं । ६४
थौं मभिंक म्हना च्वन । ६५
क्वखं छ्यनय् दाया थकीगु मभिं । ६६
थौं दंघ: नापलागु थ्व साइत भिं ज्वी । ६७
ज्वसिं म्स्याय्या जात: भिं धाल । ६८

माले मम्वालेया भ्वलय्

त:हिइपिं सिइ भले फिन्हु दुखं च्वेमा: । ६९
बर्तबन्ध मछुपिं सीभले फिन्हु दुखं च्वनेम्वा: ७०
प्यन्हु च्वंसा गा: । ७१
बाह्रा: च्वनी भले/तये बले फिंनिन्हु तक
खियुक्वथाय् कुनातय्मा: । ७२
ख्वपय् कय्तापुजा याइभले व्याकेज्या याये म्वा: । ७३
अयनं पीठ पूजा याये मा: । ७४
बिया छ्वय् धुंकूपिनि धलं दनीबले गौरी पुजा यायेमा: ।७५

४. व्याकरण कथं सामान्य अर्थय् हे सहायक क्रिया च्वना मूक्रिया थी थी रूप पिदनात दु । संस्कार संस्कृति लागाय् नं फ्हीसं थथे छ्यलाय् व:गु ब्वने दु ।

४.१ थन मूक्रिया असमापिका जुया: सहायक क्रिया (लितना क्रिया) समापिका जुइ । थुकिइ असमापिका क्रिया नं पूर्वकालिक अले उत्तरकालिका नितां जुइफु ।

४.१.१. असमापिका मूक्रिया पूर्वकालिक पिदना च्वंथाय् ।

४.१.१.१. ज्या जंक्वया:पिंत जंक्व खतय् तया साल हये ७६
म्स्याय् मैजुयात पय्न: बिया छ्वये ७७
मोन्हिभले पीठ द्य: याथाय् थ्यंक म्हदु दाना वने ७८

४.१.१.२ आदरार्थी क्रिया लितना पिदंथाय्

नवदुर्गा द्य:पिन्सं गो बाहां[८] फया बिज्याके ७९
गुथिया पा:छि ब्व ल:ल्हाना दियें । ८०

४.१.१.३. असमापिका मूक्रिया प्रेरणार्थक रूप पिदंथाय्

सी बुका छ्वये । ८१
आचा:जुया थो पूज्याय्त ग्व:जा दय्का च्वने । ८२
श्री पंचमीखुनु गुरूजुं/पुच:नायों ससुद्य:याथाय्
सिल: थंका वये । ८३

४.१.१.४ थुपिं फुक्कं पूर्व कालिक क्रियाय् लिमाग्व: 'आ:' दुसा – जक माग्व: च्वना पिदंथाय् नं दु । गथे-

सीम्ह सिथं हये ।[९] ८४
मोन्हि सिघयालिं हानं स्वंति याकनं याकनं व्वां वये । ८५
म्हपूजाभले यमराजया प्रतीक याना पुज्यानातयागु
फल दक्षिणपाखें वांछ्वये । ८६

४.१.१.५. पूर्वकालिक रूपया भेदय् धातुयाके 'से'श्र 'सि' 'सिं' लिच्वना

४ इहि मस्तय्त म्हसतय् छ्यनय् भुइसिन्हं छायाये ।

५ थुपिं अप्रेरक रूपय् स्वया: थथे प्रेरक रूपय् हे उपो ब्वने दु । अथे हे अप्रेरक ('के' मघाना क्रिया) जुया नं छ्यलां प्रेरक ('के' घाना क्रिया) दया च्वंगु नं ब्वने द:नि । गथे-
गुथि भ्वजय् वजि तये - गुथि भ्वजय् वजि तक जुये ।
जंक्व पित यने - जंक्व पित यंके
नवदुर्गा थो बिज्याये - नवदुर्गा थो बिज्याके ।
त्वालय् द्य: हल - त्वालय् द्य: हकल ।
ग्वय्वाताय् पुतूग्वय् तय् हिं - ग्वयवाताय् पुतूग्वय् तय् हकि ।

६ जिचाभाजु

७ तर क्व: खँ दायात:थाय् सिमा क्वय् ख: सा ल्या: मदु ।

८ जिये क्रियाया न्ह्योने वइगु क्रियार्थक रूपया क्रियाय् थन अर्थय् व:बिये मालिबले 'सां' लितनाया स्थितिबोधक रूप कया नं याउंक पिदने दु । गथे -
देय्के वने जिये- देय्के वंसां जिये ।
इही याये जिये- इही या:सां जिये ।
साइतय् कय्ता चिके जिये - कय्ता चिकूसां जिये ।

९ कचिगु ख्वँय् ग्व:

नं पिदने दुथाय् दु । गथे-

सुति भैलं वा वा धका ल्हा: संकीगु स्वयेभले

म्हपीस्य वये । ८७

नुवदुर्गा प्याखनय् महाकालि खासे (=खासि) वये । ८८

सुति भैलं लिनाह:पिं मचात हाहा याना: बिसे

बिसे जुये । ८९

खाये>खासे गुगु पूर्वकालिकया छगू भेद ख: थन पूर्वकालिक मजूसे थ्व खासे छगलं हे (थुकिइ कर्म रूपग्व: छग:) पिदने दु । खँपु पूवंगु कथं पिदना दु । गथे -

बुद्दां ज्याबले ज्यापुमिपिंसं बुं वाकु कुबिया भव: लिना:

हइबले लय्ता-तां हाला वइ - वा खासे खासे खासे .. ९०

थ्व खँपुइ कर्मग्व: न्हापां पिदंगु वा छग: हे जक दु । मेगु खासे खासे छगलं हे खँपुया भाव बाय् ज्या पिदना च्वंगु दु ।

४.१.१.६. असमापिका पूर्वकालिक क्रियायात ब:बिया: धाइथाय् '-' तंसा च्वना ज्यले दु । गथे-

मोन्हिवले स्वांतकितनीथाय् चय्के वया/वयां/

वयावं च्वने । ९१

इही मचातय्त बाइं छुना/छुनां/छुनावं च्वने । ९२

४.१.१.७. हानं हानंया अर्थ पिदनीथाय् पूर्वकालिक क्रिया लिस: कया: लिग्वलय् '-' च्वना पिदनी । गथे -

पूजा याइथाय् सिल: ब्व-ब्वं गं थाये । ९३

बुद्दां ज्या वइवले वा क्वबुया वइपिंसं लय् ता-तां

म्ये हाला वइ । ९४

सिनाज्या भले सिनाज्या म्ये हा-हां वा पिनाच्वनि । ९५

गुन्हि पुन्ही भले ख्याल: वइपिन्सं ख्याल: खँ ल्हा-ल्हां

सर्कासितं न्हिइका तइ । ९६

४.१.२ आ: सहायक क्रियाया न्ह्य: असमापिका उत्तरकालिक मूक्रिया रूप नं थी थी कथं दु । थुपिंत नं संस्कार संस्कृतिया भ्वलय् ब्वनाहये । गथे -

४.१.२१ चय्के वने त्यये । ९७

नवरथ वने त्यने । ९८

साया: निसें कृष्णा स्तमितक ख्याल: वयेदये । ९९

४.१.२२ असमापिका मू क्रिया उत्तरकालिक जुया: प्रेरणार्थक रूपं पिदंथाय्

इही यायम्हेसित नके ब्वने १००

सँ प्याके छ्वये १०१

क्वस: तया: ग्वय् कायके छ्वये १०२

त: च्व: बिरामियात घातय् हया: सिके यने । १०३

वुन्हिया धौबजि पिखालखुइ इंके हये १०४

४.१.२३. अर्थ कथं उत्तरकालिक खया: नं रूप कथं स्थितिबोधक जुया: पिदंथाय् नं थन ब्वने दनि ।[10] गथे -

भ्री भलि मय्जु किजापुजा या:वन । १०५

भमचा का:वने । १०६

भ्री म्स्याय् मय्जु सँक्वय् वना: माघया धलं दं वन ।१०७

उभ्रा जुपिं वया: दिन छू वये । १०८

वा: वयके हुनी ल: फ्वं वने । १०९

सी थनंत सना हा: वने । ११०

४.१.२४ थुकी हे प्रेरणार्थ रूप नं दनि । गथे-

म्स्याय्यात धौबजि नक:वने । १११

भमचा पित बिइक: वने । ११२

देगलय् चाक: मत: च्याक: वने । ११३

गुथिहार ब्वक:वने ११४

४.१.३१ असमापिका मू क्रियाय् पूर्वकालिक, उत्तरकालिक ब्वना वया थें क्रियायान्वयी बाय् क्रिया विशेषण कथं नं अव्यय रूपया क्रियाग्व:यात ब्वनेथाय् दनि । गथे-

शुभ मुहूर्तय् लाक ज्या याय् खन । ११५

नील: सुनां मथीक ह:गु जुइमा: ११६

जिमि तताया बांलाक सिल: ब्वनाच्वन । ११७

तुत: पाठ याइपिन्सं आख: मद्दंक पाठ याये मा: । ११८

कलशय् जल जायक तय्मा । ११९

४.१.३.२ थ्व हे क्रियान्वयी खँग्व:त समापिका रूपं पिदना च्वंगु नं थाय् दनि । गथे -

विद्यार्थी घ:याके पवन- यक्व आख:

सयक १२०

उसायँ मरूम्हेसियां घ:याके पवन - ल्वय् याकनं

लाक १२१

४.२. नेपालभासाय् थुपिं सहायक क्रियाया मूक्रिया क्रियार्थक रूपं पिदंसां थुपिं नेपाली अनुवाद याना: ब्वनेबले बिस्कं बिस्कं कोटिया रूपकथं ब्वने व थुये मा:गु सी दइ । गथे-

चय्के वये त्यने (देउता कहाँ आउन लाग्यो ।) १२२

चय्के वने मानि (देउता कहाँ जान् पर्छ) १२३

ग्वय् काय् सिधल (सुपारि लिइ सक्यो) १२४

भमचायाके ग्वय् काय् जिल (बुहारीबाट सुपारी

लिए भयो) १२५

थुपिंके व:गु नेपालभाषाया मूक्रिया फुक्कं क्रियार्थक रूपय् दुसा नेपाली धा:सां बिस्कं बिस्कं रूपय् (-न, -नु, -इ, -ए) दु । उकिं थुपिं वये, वने, काय[1], कायेे[2] नं रूप उत्थें जूसां थुमिगु अर्थकोटित बिस्कं बिस्कं दुगु खँ सिये दत ।

५. संस्कार संस्कृति लागाय् वइगु क्रिया 'याये'यात कया: थीं थीगु ब्वनेखँ थन दनि ।

५.१. न्हापां ब्वने भ्वलय् -

न्हिकं याये १२६

दिगु याये १२७

इही याये १२८

अनि याये १२९

५.२.१. न्ह्योनेया खँग्वलय् थ्व क्रिया याये स्वाना: वने दु । गथे-

पूजा याये>पूज्याये १३०

सन्ध्या याये>सन्ह्याये १३१

५.२.२. थथे संधि जुइ धुनालि आ: रूप पिदना कथं दुगं क्रिया लसी वय्क थुपिं ज्याये, न्ह्याये रूपं पिदंगु थाय् नं दु । गथे-

(क) पूजा याये सन्ध्यायायेया निषेधात्मक रूप पूजामयाये सन्ध्यामयाये जुइसा-

पूज्यायेया पूमज्याये १३२

सन्ह्यायेया समन्ह्याये १३३

थथे जुइ

(ख) थथे हे

पु नं पुज्याये पु ला पुज्याये १३४

सं नं सन्ह्याये सं ला सन्ह्याये १३५

थथे जुइ ।

थुकथं याये नापं न्ह्यग्व:या लिब्वतिग्व: संधि कथं ज्याये, न्ह्याये नं क्रियाग्व: कथं पिदन । अय्सां थुपिं सार्थक जुइत ला बु, सं न्ह्योने मघाकं पिदने फइ मखु ।

१० थुपिंनिगु सहायक (लितना) क्रिया वने, वये हे जक दयाच्वन ।

५.३. 'याये' क्रिया नेपाली क्रिया पिदनाय् नं ब्वने माय्कया पाठ्य खं दु। गथे-
फुकय् याये १३६
थुकिया छ्यला -
अमय् फुकय् याये १३७
बखिं फुकय् याये १३८
५.४. नेपालभाषाय् न्स्यागुं थें शब्द भ्वंया भ्वं भां, सफूया सफूसिफू धका: लिसा कया: धाइ थें क्रिया नं थथे लिसा कया: धाइथाय् थ्व 'याये'या छ्यला दु। गथे-
सम्हय् नये-निइ याये १३९
स्वस्थायी बार्ख कने-किने याये। १४०
खयूपि ताये-तिइ याये। १४१
थ्व हे रूप छ्यले हे मा:थाय् (मछ्य:से मगा: थाय्) नं दु। गथे-
'छाये'या छाय् छिइ याये। १४२
मचाबूया प्यन्हुया छाय् छिइ याये। १४३
६. 'याये' क्रिया थ्व: कथं हे 'जुये' क्रियागव:या थी थी बां ऊलाक ब्वनेथाय् दु।
६.१. न्हापां ब्वने भ्वलय् -
नी भ्या: जुये १४४
स्वां भां जुये १४५
नया पू जुये १४६
देय्के जुये १४७
६.२ स्थितिबोधक क्रिया (जुये न्स्योया क्रिया) लिसा कया: धाइ थाय् -
माध: हा: जुये/हा:ही जुये १४८
नवरथ थं जुये/थं थीं जुये १४९
लमि जूजी जुयेगु ज्या जस दगु ज्या मखु। १५०
६.३. नेपालीं व:गु क्रिया नापं लिघाना वइथाय्-
वखिं फुकय् जुये १५१
अमय् फुकय् जुये १५२
मोन्हि फया: पूज्जयाय् थाय् फोंफांपिं दगुचात चलय् मजु १५३
६.४ थुपिं हे प्रेरणार्थक रूपया नं थथे हे ब्वने दु। गथे -
प्यं थय्क: जुय/थय्क: थिइक: जुये। १५४
धलं दंक: जुये/दंक: दिंक: जुये। १५५
अजिया मचाबू ब्यंक: जुये/ब्यंक: विंक: जुये। १५६
ज्वसिथाय् वना: जात: स्वक: जुये/स्वक: सिक: जुये १५७
६.५. अर्थकथं अप्रेरक खया: नं छ्यलाकथं प्रेरक ('के' धाना रूपं) पिदंथाय् नं दनि। गथे -
गुथि भ्वजय् वजि त: जुये/त:तिजुये (अप्रेरक) १५८
गुथि भ्वजय् बजि तक: जुये/तक: तिक: जुये (प्रेरक) १५९
७.
७.१. संस्कार संस्कृति लागाय् वइगु क्रियातय् मेगु छगू बिशेषता धाय् अकर्मक क्रियाय् सजीववाची कर्ता वइगु नं ख:। गथे-
जि पु[११] च्वने। १६०
जि धलं[१२] दने। १६१
जि नवरथ[१३] दने। १६२
जिपिं सिलाचा[१४] च्वने १६३
थुपिंकेया पु, धलं, नवरथ, क्रियाया ज्याया प्रकार कँखँया खँग्व: ख:। कायेया क्वकाये, थकायेया 'क्व:', 'थ' थ्व हे कोटिया खँग्व: ख: धा:सां जिउ। अले थुपिं उद्देश्य-विधेय कथं ब्वँसा विधेयया भ्वलय् ब्वनेगु जुइ।
७.१.१. थुकिइ पु, धलं, सिलाचा विभक्ति रहित जूथें विभक्ति सहित याना: छ्यले मा:थाय् नं दु। गथे-
जि निखलं च्वने। १६४
जि लुनां च्वने। १६५
जि दुखं च्वन। १६६
७.१.२. गनं धा:सा विभक्ति रहित व सहित निगुलिं रूप छ्यलाय् व:। गथे-
जि उपाय् च्वने - जि उपासं च्वने।[१५] १६७
७.२ कर्ता निर्जिव कथं स्वय् दइथाय् नं दु। अन कर्मग्व: धा:सा विभक्ति रहित खने दइ। गथे-
दू माले। १६८
दू ब्यने। १६९
दशा भिने। १७०
७.३. गबलें धा:सा करण ग्व: नं कर्ता कथं ब्वने मा:थाय् दु। गथे-
स्वीकालं मुलुं जंक्वलं सुये। १७१
थन स्वीका: कर्ता ख:सा मुलु करण रूप ख:। अय्नं
जंक्वलं सूबलय् जित: मुलुं सुल। १७२
धाय्बले थन मुलुं करण कथं जक ब्वने मजिल, कर्ता कथं सक्रिय जूगु धाये माल।
७.४. गुबलें भाववाची नं सजीव रूप थेंया छ्यलाव:गु थाय् नं संस्कार संस्कृति लागाय् खने दु। गथे -
सजीव रूपय्- महाकालीं मू बाहां लित। १७३
निर्जीव रूपय्- जित: दशां लित। १७४
८. भ्रीगु भाषाय् क्रियातय्के (प्रकारार्थक) अर्थपूरक तँसा तना: पिदनाया नं ब्वनेखँ दु। गथे-
थौं द्य: थहां बिज्याइगु/कुहां बिज्याइगु। १७५
अथे हे
द्य: थत हये/द्य: क्वत यने। १७६
जंक्व पित यने/भमचा दुत हये। १७७
अले
जंक्व पित यंगु पिहाँ वना: स्व: वने। १७८
भमचा दुत ह:गु दुहाँ वया: स्व: वये। १७९
थुपिंकेया थहाँ, थत, नापं थ:ने (थन थ:नेया भेदकथं तलय्, च्वय् नं दनि) क्वहाँ, क्वत नापं क्व:ने नं नापं तया: ब्वनेमा:नि। थुकियात नेपाली भाषाय् छगू हे खँग्व: 'माथि' बाय् 'तल' कथं थुइकेमा:गु द:गुलिं थ्व खँ उपो महत्वपूर्ण जूवं।
९. क्रिया नापं म्येगु खँग्व: ह्वनाया समस्त पद च्वना छ्यलाव:थाय् नं ब्वने दनि। गथे-
द्य: हिउपा: लाये १८०
क्रियाय् 'गु' धाना (व्यूत्पादित रूपं पिदना) दथुक्रिया च्वनाया ब्वनेखँ नं थन ब्वनेगु युक्तियुक्त जुइ। गथे -
दामं लुइगु भिं १८१
दंघ: ध्वदुइगु भिं १८२
सर्प लँ त्वा: ल्हाइगु मभिं १८३
थुलि खँ न्स्यतँसा कथं थुइका: आ: संस्कार संस्कृति लागाय् छ्यला:वइगु क्रियातय् कोशय् भ्री दुहाँ वंसा जिल।

[११] पु = पवित्र
[१२] धलं = धरम
[१३] नवरथ = नवरात्र
[१४] सिलाचा = शिवरात्रचा
[१५] सामान्य अर्थया लागाय् थथे विभक्ति रहित व सहित निगुलिं रूप दुगु थाय् दु। गथे-
जि वाय् च्वने - जि वासं च्वने।

केही अप्रकाशित अभिलेख



इतिहास अध्ययनको लागि, स्थान-नाम अध्ययनको लागि, तत्कालीन भूमि तथा घर सुकी बिक्री एवं लेनदेनको व्यवस्था बुझ्नको लागि चाहिने केही लिखतपत्रहरु यहाँ दिइएका छन् ।

तल परेका ताडपत्र संख्या ६४ र ६५ चाहिं भाइ हरिप्रसाद वैद्य र संख्या ६६ चाहिं आत्मीय तेजरत्न शाक्य को सौजन्य पाएको हुं । यिनको मूलप्रतिका स्वामीहरूले आफ्नो नाम खुलाउन चाहेनन् भनियो । - योगेश राज

संख्या ६४

मूलपाठ

१. २ स्वस्ति ॥ श्री श्री जय जितामित्रमल्लदेव प्रभुथाकूलशण प्रशादारपा गृहमन्दलस्मीनेमा (दा) -य पश्चिमतः ग्राहकस्य् गृहेण दुत्तरतः (त्युनरा) यां पूर्ब्वतः श्री श्री राजगृहेण दक्षिणत - श्च एतन्मध्ये् थंकराछे छेखबाँड खुकु ६ वंबांयाबोन जिम च्याकु १८ थंन क्व केवा वंबोया बोन नियनेकुत्या २२× यंबोवा

२. वोन च्याकुत्या ८× ततग्रह मार्ग्गधीरापूर्व्वस्वसिमा परिभोगं, तत यथादेशकाल प्रवत्त(मा)नस्तथा संचारार्घेण सुवर्ण्णपुष्पमादार्घ प्रढौकितमादाय क्रयविक्रय स्वाधिनेनं क्रयन विक्रियतं भवति ॥ श्री खप्वंभूम्यां श्री शिवगलस्थाने थंकराछे टोल गृहाधि बासि् मोकानसिं् चुकुति नेम्ह फुकिजकस्य

३. चाम (प्रसादि) कतं अत्र पत्रार्थे दृष्टसाक्षि् माता श्री श्री पद्यवतिदेवि् भागिराम भारो् (लिखि) ति कायस्थ तुरशिराम ॥ सम्वत् ७९७ जेष्ठ वदि १० शुभं ॥

संख्याः ६५

मूलपाठ

१. २ स्वस्ति ॥ श्री श्री जय जितामित्रमल्लदेव प्रभु ठाकुरसन प्रसादारपा् स्थानस्य् पूर्ब्ब दिशप्रदेशे् नधायां पश्चिमतः दातंम्हां भाजुचा् श्री २ राजकुल क्षेत्रात् गोष्ठि क्षेत्रात्पश्चिमतः गोष्ठि क्षेत्रात्पूर्ब्वतः श्री उपा (ध्यायां) क्षेत्रा दृक्षिणतश्च् एतन्मध्ये् गोनाल क्षेत्र ....

२. एतन्मध्ये लुकुंदोल क्षेत्रनाम संध्ययं् तस्य क्षेत्राङ्ग चतुरोपनिकं रोव पि ४ च्यापिकरिसस् सलाब्बापालित् भूय् गंगारामकस्य क्षेत्रात्पश्चिमतः श्री श्री राजकुर क्षेत्रादुत्तरतः देवरामकस्य क्षेत्रात्पूर्ब्वतः तुर्शिरामदेव विश्वनाथकस्य क्षेत्राद्दक्षिणतश्च एतन्मध्ये ....

३. क्रयेन विक्रीयतं भवति ॥ श्री खप्वभुम्यां् श्री चनिगलस्थाने् तलमण्डि टोल् गृहधिबासि् पर्शुराम नाम्ने प्रसादिकृतं् अत्रपत्रार्थे साक्षि् लविलतसिंह भारो् अमरसिंह भारो ॥ श्री श्री श्रीतलेजुस्तं् खापि् वंतिबुतयलाङस् ध्व बुया परिक बिया् लिखित दैवज्ञ गंगाधर ॥ सम्बत ७८३ चैत्र शुदि १५ शु (भ) ॥

संख्याः ६६

मूलपाठ

१. २ श्रीयोऽस्तु ॥ सम्बत ८४३ आश्विनकृर्ष्ण चतुदस्यांतिथौ श्रीमध्यपुरी स्थाने् पुखुलसिकाधिवासिनं ग्राहाक् बजाचाज्ये् तर्वाधक बंन्देकस्याक नाम्नासकासात्त् पाघरिननिकै वास्त्रव्यं धार्ण्णक वजाचाज्ये् रत्नं मंगरवंदेकस्य नाम्ने शुक्रियं् स्वभुज्येमानिकं स्थानस्य नयिरत दिस प्रदेशे मुरमागन पश्चिमत्त् धर्म्मसिङ्कस्य क्षेत्रन उतलत्त्् खपोबुगुथिकस्य क्षेत्रन पुर्ब्वत्त् धर्म्मराज जिव नेम्हंकस्य क्षेत्रन दखिनतश्च एतन्मंध्ये ..... संज्ञक ....

२. क्षेत्राङ्ग् सोपिरिस्यांत्रिभागन श्वब्वस छिवो एक रोपनिक रोव छि १ पुब्व ब्वाक छब्वो नयिरत बोक छब्वो नेब्वान सहित् तत क्षेत्र जथादेसकार प्रबस्तमानस्तस्था संचाराघेर्ण्ण शुवर्ण्ण मुरेमादाय क्रय बिक्रय स्वाधिनेन क्रयेन विक्रययंत भवति् यर्चस्यां देविक राजिक व्याघात परेन तदाधानकेन श्वयं परिस्वधनियं अतपत्राथे दृष्ट साखि् वजाचाज्ये् मोहानु स्यंह धर्म्मसिंह् देविन्द्र सिंह् शु .... व सिंह् वुर्भन्द्रि विस्यश्वर.

३. दुवार्् स्ययवमान दुवार्् विस्यश्वर वुर्भन्द्रि् रत्नं मानसिं वुर्भन्द्रि् शुभघर कस्त वुर्भन्द्रि् जिव नंन्द्र वुर्भन्द्रि्् दारित वज्राचाज्य जय मंग वंदे्् वज्राचाज्ये स्वधमुनि वंन्दे्् रिखित कायस्थ् नर्म्मसिंह ॥ शुभ ॥

सुथां अभिलेख प्रकाशका सामग्रीहरू मध्येबाट केही अप्रकाशित शिलापत्र, ताम्रपत्र आदि प्रस्तुत गरेको छु र जानेसम्मनुको अनुवाद पनि दिएको छु । - योगेश राज ।

अभिलेख संख्या १

भपु दरबार स्क्वायर् सँगैको (विजुक्वें) हाडा आगम परिसरमा पाइएको ताम्रपत्राभिलेख । लिपि - प्रचलित नेपाल लिपि । संवत् ८४६ ।

मूलपाठ

१. नैपालिके रसयुगद्विपसंमिताव्दे, मार्घसितेस्मर तिथौ गुरूपुष्य यु

२. क्ते छत्रं सुवर्ण्णरचितं चस पुष्पमालं् देव्यै समपित मिदंकलशो

३. परिस्थं ॥ चण्डेनधीमतासाङ्गं मेरू सिहानुजनर् पत्न्या चुकु

४. ति नाम्न्याच् स्वेष्टशीपरितुष्टये ॥ संम्बत ८४६ माघ शुक्ल त्रवदसि

५ तिथि् पुष्य नक्षेत्रे् आयुक्षमान योग बृहस्पबाल् ध्वकुन्हु श्री श्री श्री स्वे

६. ष्टदेवष्ट प्रीतिन् चन्द्रभारो स्त्री चुकुति मयि किज मेरूसिह भारो न

७ स्वम्हासेन छत्र स्वान माल दुता ॥ शुभ ॥

अनुवाद

नेपाली वर्ष रस (=६) युग (=४) द्विप (=८) मा, माघ सेतो स्मर (?) तिथि गुरू (बार) पुष्य (नक्षत्र) समेत (हुँदा) छाता सुनको फूलमाला देवीलाई अर्पित गरियो र कलश प्रतिष्ठा गरियो ॥ चन्द्रले भाइ मेरूसिह र स्वास्नी चुकुतिका पनि नामले इष्ट देवीलाई संतुष्ट पार्‍यौं । संवत ८४६ माघ शुक्ल त्रयोदशी तिथि, पुष्य नक्षत्रमा आयुष्मान योगमा विहिबार् यो दिन श्री श्री श्री इष्ट देवताको प्रीतिले् चन्द्रभारो स्वास्नी चुकुतिमयि भाइ मेरूसिंह भारोले तीनजनाले छत्र र फुलको माला चढायौं । शुभ ।

अभिलेख संख्या : २

भपु दरवार स्क्वायरसँगैको हाडा (विजुक्छे) आगम परिसरमा रहेको शिलापत्र लिपि-प्रचलित नेपाल लिपि । संवत् ७९३ ।

मूलपाठ

१. २ सम्वत ७९३ मार्गशिर शुक्ल पूनिश रो
२. हिणी नक्षत्र साध्य योग आदित्यवार थ्व
३. कुन्हु श्री ३ आगमजुस्कं कल्यार्णसिंह
४. पालुन निम्हा स्त्रीपुरूखन विलिंपति तो
(र किनारामा) ।
ण दुंता शुभ ॥

अनुवाद

संवत् ७९३ मंसिर शुक्ल पूर्णिमा रोहिणी नक्षत्र साध्य योग आइतबार यो दिन श्री ३ आगमजु कहाँ कल्याणसिंह पालुले दुवै स्त्रीपुरूषले वुट्टे टुँडाल तोरण चढायौं शुभ ॥

अभिलेख संख्या : ३

भपु दरवार स्क्वाय्रसँगैको हाडा (विजुक्छे) आगम पसिरमा रहेको मूर्तिको पादपीठ । लिपि - प्रचलित नेपाल लिपि । संवत् - ७८१

मूलपाठ

१. २ स्वस्ति ॥ ॐ स्वेष्ट देवता प्रातिन
२. - दथुया जगन्नाथन स्वाहान
३. ओ थावने कोवने ल्वम्हन चिडा
४. ॥ सम्वत् ७८१ फाल्गुण शुदि ६ शुभ

अनुवाद

शुभ होस् । ॐ इष्ट देवता (का) प्रीतिले दथुका जगन्नाथले भरेडको माथि र तल ढुङ्गाले छाउनु भयो । संवत् ७८१ फागुण शुक्ल षष्ठी शुभ

अभिलेख संख्या: ४

भपु दरवार स्क्वाय्र सँगैको हाडा (विजुक्छे) आगम परिसरमा रहेको गणेशसँगैको शिलापत्र । लिपि - प्रचलित नेपाल लिपि । संवत् ८८७ ।

मूलपाठ

१. २ स्वस्ति ॥ श्री ३ स्वेष्ट देवतायै नमः ॥ नैपालिके द्वेमुनिना
२. ग नागे आषाढ शुक्ल दशमी तिथौच स्वाभ्यर्क्षधौ
३. चापि-सिद्धि योगे सोमदिने स्पिंम्भ महाशुभं जौ ॥
४. ॥ मणिराजस्य पुत्रे पा साधुरामण धीमता ॥ आसा
५. रामेण त्रात्राच सद्धिम कल्पितं पुरा ॥ निर्म्माय नृ
६. तनं पश्चात स्वेष्ट देवी समर्प्पणं ॥ अकारिततृ
७. हं श्रीमत श्री पदां भोजमेविना ॥ ॥ नेपालभाषा ॥
८. २ सम्वत ८८७ आषाढ शुक्ल दशमि स्वाति नक्षत्र सि
९. द्धि योग सोमवाल थ्व कुन्हु मणिराम या पुत्र सा
१०. धुराम आसाराम नेम्हा स्यं ङहहपा संकल्प याडा
११. तयागु साधुराम दासन थ्व छे न्हुल दाडा
१२. व प्रतिस्था याडाव श्री श्री श्री इष्ट देवता प्री
१३. तिन थ्व हे दुता जुरो ॥ ॥ शुभं भुयात् ॥

अनुवाद

॥ नेपालभाषा ॥ संवत् ८८७ असार शुक्ल दशमि स्वाति नक्षत्र सिद्धि योग सोमबार यो दिन मणिरामका छोरा साधुराम (र) आसाराम दुवैले पहिले संकल्प गरिराखेको साधुराम दासले यो घर नयाँ बनाइ प्रतिष्ठा गरी, श्री श्री श्री इष्ट देवता (का) प्रीतिले यो घर चढाउनु भयो ॥ शुभ होस् ॥

अभिलेख संख्या :५

भपु सुकुलढोका भिमसेन स्थान (लुँवाहा) को प्रवेशद्वार स्थित सिंहको पादपीठको अभिलेख । लिपि - प्रचलित नेपाल लिपि । संवत् ७६८ ।

मूलपाठ

१. २ सम्वत् ७६८ देवराम हरिराम नेम्हसेनं सिङ
२. नेम्हा गुन्सर श्री ३ भीमस्थानसेके तया जुरो शुभ

अनुवाद

संवत् ७६८ देवराम हरिराम दुइजनाले सिंह दुइटा श्री ३ भिमसेन स्थान कहाँ राखेका भयौं, शुभ ।

अभिलेख संख्या: ६

भपु सकुलढोका भिमसेन स्थान (लुँबहा) भित्रको पाटीको मूर्तिको पाठपीठ खण्डीत अभिलेख । लिपि -प्रचलित नेपाल लिपि । संवत् ७७२ ।

मूलपाठ

१. संवत् ७७२ फागुन वदि ७ शिवसिंह
२. कतयाल्ह .... नं दयतका शुभ ॥

अनुवाद

संवत ७७२ फागुन कृष्ण ७ शिवसिंह (ले) .... बनाइएको शुभ ॥

अभिलेख संख्या ७

भपु दरवार स्क्वाय्र स्थित गोपीकृष्णको मन्दिरको प्रवेशद्वारको चौकोसमा टाँसिएको ताम्रपत्र । लिपि - प्रचलित नेपाल लिपि । संवत् ८७७ ।

मूलपाठ

१. स्वस्ति ॥ श्री ३ गोपीनाथदेवस्के श्री श्री जयरणजित मलदेवसन विचात याडा
२ व थ्व देवस्के गुथिजन पनीसेन माघि छायसं उपरान्त निश्तलपं मालगु लछि
३. २ सदासं सेल्हवसं २ कालं मयातसा पुनः भाखा श्री उपाध्या जुयाके आज्ञा मकासे कया पुजावलि ।
४. श्री व्राम्हण पनीसेन या थ मालेगु लिछ्यान्ह छ्याय तसा श्री ३ देवस्तं मोहल तंका १ भे
५. ति मत मगात मोहल तंका ५ राजानं दण्ड याये माल ॥ दृष्ट साछी श्री हरि शंकर रा
६. ज उपाध्या भाजु अजित् सिम्ह भाजु नायक जोसि लक्ष्मी दत चौतरा भाजुदत्त चौक्वा
७ त भन्द्रिल कृष्णसिंह ॥ म्हं ४ धरपा पनी ॥ संम्वत् ८७७ कार्तिक शुदि १ ॥ शुभमस्तु ॥

अनुवाद

शुभ होस् । श्री ३ गोपीनाथ देउता कहाँ श्री जय रणजित मल्लदेवले विचार गरेर यस देवकहाँ गुथियारहरूले रोटि चढाएर उपरान्त व्यवस्था गर्नुपर्यो महिना महिना सधैं जीर्णोद्धार सबै कालमा गरेन भने फेरि भनिन्छ श्री उपाध्यायजुको आज्ञा नलिइकन लिएर पुजारी श्री व्राम्हणहरूले ... खोज्ने पछि सार्ने अघि सार्ने - श्री ३ देवकहाँ मोरूटका १ मेटि नराखि हुँदैन मोरू टंका ५ राजाले दण्ड गर्नु पर्यो । देखि जान्ने श्री हरिशंकर राज उपाध्याभाजु, अजित् सिम्ह भाजु, नायक जोसि, लक्ष्मीदत्त चौतारा, भाजुदत्त, चौक्वात भन्द्रिल कृष्णसिंह ॥ चार जना ढल नाइके पनि ॥ संवत् ८७७ कार्तिक शुक्ल प्रतिपदा ॥ शुभ होस् ॥

०००



भक्तपुर मल्ल राजपरिवार सँग सम्बन्ध राख्ने ऐतिहासिक टिपोट

योगेश राज

प्राप्त मिति: २०५६ मंसिर १ स्वीकृत मिति: २०५६ मंसिर १५

२०५६।८।२ गते साँझ हिँड्दै गर्दा एउटा पसलभित्र जीर्ण थ्यासफूमा रङ्गीन चित्र कोर्ने काम भइरहेको देखेर मनमा खुल्दुलि भयो । बीस पाइला पर गइसकेको थिएँ तापनि फर्केर त्यस पसलभित्र पसें । 'हेर्न नुहने देखियो, त्यसैले म त भित्रै आएँ, माफ गर्नु होला' - यति भनेर । पसलका मालिक सहृदयी देखिए । उनको सौम्य र उदार व्यवहारले मेरो धक फुक्यो र प्राचीन सरसामग्रीहरूको कुरा चल्यो । उनले सुधां र मासिक पासूकाका विषयमा सुनेका रहेछन् । उनले आफुसँग केही लेखौट र थ्यासफूहरू सुरक्षित रहेको जनाए पछि मैले हेर्ने ईच्छा जाहेर गरें । उनले किञ्चित् दु:ख मानेनन् र शनिबार आउन भने । शनिबार जाँदा केही सामग्रीहरूको फोटोकपि गर्ने अनुमति पनि दिए । ती सामग्री मध्ये भक्तपुर मल्ल राजपरिवारसँग सम्बन्ध राख्ने यो ऐतिहासिक टिपोट पनि एउटा हो ।[1] यस टिपोटको ५६ पत्र मध्ये ९ पृष्ठको फोटोकपि मात्र मैले पाउन सकें ।[2]

सामानको परिचय

फोटोकपि गराइ लेमिनेशन् गरी राखिएको यसमा जम्मा जम्मी नौ वटा पृष्ठका फोटो रहेका छन् । ताडपत्रमा कम्तीमा दुई हस्ताक्षरमा टिपिएको यस टिपोटमा कालक्रम छिन्नभिन्न भएको छ । देखा परेका ताडपत्रहरू पनि क्रममा छैनन् । यस कारणले उत्तर मध्यकालमा मनले संझे जस्तो अथवा थहा पाए पाएका वेला ती घटनाहरू टिपिएका हुन सक्छन् । टिपोटको विश्वसनीयता पाठकलाई पूर्णत: आश्वस्त पार्ने खालको नहुन सक्छ किनभने यसमा यक्षमल्लको मृत्यु ने.सं. ६६२ मा भएको परेको छ जुन सही मिति ने.सं. ६०२ भन्दा ६० वर्षले पछि पर्दछ । टिपोट कर्ता राजपरिवारका विभिन्न घटना संग प्रत्यक्ष सम्वन्ध राख्दथ्यो भन्ने कुरा घटनाका सूक्ष्मताले देखाउँछ । यस टिपोटले अहिलेसम्म प्रकाशमा नआएका कतिपय कुराहरू पहिलोपल्ट पाठकका सामु ल्याउँदैछन् ।

टिपोट

पृष्ठ क

१. सम्बत् ७ आश्विन शुक्ल ५ जसोदा देवी थकुरिणी मोक दिन श्री श्री जय त्रैलोक्यमल्लदेव थाकुसरस यिहि वाध्व

२. थ्व दंस नवरात्र सोने धुङ ङ्हवया छात सोयाव[3] याडा ॥

३. संवत् ६६९ कार्त्तिक शुक्ल २ गुसायि सिं कुम्हर मोकदिन ॥ न्हुलछेया ॥

४. संवत् ७१८ पौष्य कृष्ण द्वितृया प्रतितृया श्री श्री त्रिभुवन मल्ल मोक दिन[4] सहभागीनी वितु -

५. लख्यि हेला हेल, हेरू ॥ ॥ सम्बत् ७५५ पौष कृष्ण नवमी कीर्त्तिमल्ल देव मोक दिन ॥[5] हरिणाषी देवी ॥ जवनाल -

६. क्ष्मी ॥ अन्नपूर्ण लक्ष्मी ॥ पुरणलक्ष्मी ॥[6]

पृष्ठ ख

१. २ सम्वत् ६५० कार्त्तिक कृष्ण ११ सूर्यमल्ल दिवंगत दिवस ॥[7] कमलादेवी ॥ म्हं ४

१. त्यस पसलका मालिक ज्ञानकर वज्राचार्य्य हुन् । प्राचीन सरसामग्रीको सङ्ग्रहकर्ताको रूपमा भन्दा पनि उनी त्यसलाई मन पराउने प्रेमी रहेछन् । यस वाहेक उनले वनाएका चित्रहरू वेजोड रहेका छन् । भक्तपुर पस्ने जो सुकैले पनि साकोठामा रहेको उनको पसल छिर्ने मौका गुमाउनु हुँदैन ।

२. ज्ञानकर वज्राचार्य्यका अनुसार प्रस्तुत सामग्रीका धनी भक्तपुरको मल्ल राजकुलसँग सम्वन्ध राख्ने राजोपाध्याय नै हुन् । परिवन्द विशेषले यसको ५६ वटै पत्र उनकहाँ आइपुगे छन् । उनले त्यसमध्ये ३ पत्र किनेर राखेछन् र वाँकी केही 'सम्वत भएका' पत्रहरूको फोटोकपि राखेछन् । उनले वताए अनुसार, यस वाहेकका पत्रहरूमा कर्मकाण्ड विधि परेका छन् । नभन्दै पृष्ठ ६ मा मूल ग्रन्थको समाप्ति वाक्य परेको छ । त्यहाँ परेको पाँचौं हरफ अनुसार मूल ग्रन्थ ने.सं. ५११ को गतमुग्ह व्रण मुकस्वान विधि हो भन्ने पत्तो लाग्छ । मूल ग्रन्थका खालि पृष्ठहरूमा/स्थानहरूमा तिथिमिति टिप्ने काम त भएको थिएन भन्ने संदेह हुनु स्वभाविकै छ ।

३. मसि पोखिएर मेटिएको ।

४. मेरी स्लूसरकृत नेपालमण्डल पृ ४०० मा त्रिभुवनमल्ल गंगादेवी त्रैलोक्यमल्लको संयुक्त शासन ने.सं. ७३० सम्म रहेको उल्लेख भएको छ । भपु भीमसेन स्थान सकुलढोकाको शिलापत्रमा ने.सं. ७२३ सम्मका विविध घटना र श्री २ गंगादेवी श्री २ त्रैलोक्यमल्ल श्री २ त्रिभुवनमल्ल समेतको उल्लेख भएको छ । योगेश राजद्वारा संपादित सुधां अभिलेख प्रकाश भाग १, पृ २ अभिलेख संख्या ३ ।

५. यी कीर्त्तिमल्ल र यक्षमल्लका काका कीर्त्तिमल्लवीच सयवर्षभन्दा वढ्ता समय दुरी देखा पर्छ । नेपाल मण्डलले यक्षमल्लका काका कीर्त्तिमल्ललाई Ruler AD 1396–1408 अर्थात शासकको दर्जा दिएका छन् । पछिल्ला कीर्त्तिमल्लका वारेमा सवभन्दा पछिल्लो अभिलेख ने.सं. ७५३ नष्ट वैशाख कृष्णपष्ठी रहेकोमा (पूर्णिमा पूर्णाङ्क ९७, पृ. ४१) अहिले आएर उनको मृत्यु तिथि पनि फेला पार्न आएको छ । यस अभिलेखमा देखा परेका चार स्त्रीनाम कीर्त्तिमल्ल संग सती गएका आइमाइका नाम हुन् भन्ने प्रसङ्गानुरोधले स्पष्ट हुन्छ । यसमध्ये उनका विवाहीता को थिइन् भन्ने स्पष्ट हुन भने वाँकी नै रहन्छ । यहाँ नेर पछिल्ला कीर्त्तिमल्लका वारेमा अर्को एउटा टिपोट प्रासङ्गीक हुन आउँछ । सम्वत् ७४१ वैशाख वढि ग्रासन, श्री कमला देवी, श्री २ नरेश मल्ल, श्री २ जय कीर्त्तिमल्ल दीक्षा काया दिवस ।

मा.फि.नं. ए ३०१/१२ ऐतिहासिक घटनावली पत्र २ । चुन्दा वज्राचार्यद्वारा सम्पादित तथा लिखित मल्लकालया छुं घटनावली छगू अध्ययन" को पृ ९

६. यो हरफ पृष्ठको वीचमा लेखिएको छ ।

७. सं. ६५० कार्त्तिक व ११ श्री २ सूर्य मल्ल दिवंगत दिन (धनेश्वर राजोपाध्यायसँग रहेको कागत । इतिहास प्रकाश २ अङ्क ३ भागको ५६८ पृष्ठ ।।

२. २ सम्वत् ६२३ वैशाख् शुक्ल् द्वादशी ॥ अरिमल्लस ॥[८] कनक लक्ष्मी ॥ केतनी ॥ जिति ॥ जित ॥जय ॥ जीवन ॥

३. २ सम्वत् ६३९ माघ् शुक्ल् दशामी ॥ भुवन मल्लस ॥[९] फिकनि ॥ जश भिव्यें मयन ॥ सरूपा ॥[१०] यडेंया ॥

४. २ सम्वत् ६४९ कार्तिक शुक्ल ५ ॥ रण मल्ल स ॥[११] कमलादेवी ॥ शक्तीलक्ष्मी ॥

५. २ सम्बत् ६७५ माघ् शुक्ल् अष्टमी ॥ वीरमल्ल देवस ॥[१२] लुंगुडि ॥

पृष्ठ ग

१.

२. २ पञ्चविंशति पित्रेषु् स-बोड मे ....[१३] दश श्व् कलमकोत्तर शतं ॥ तथा

३. च- विंशति विशाणां् षोदष द स्तिथौ ॥ एकोदश दश श्वैव् अष्टौत्तको त्तरतां ॥

४. [१४]

५. २ सम्वत् ७९५ कार्तिक शुदि ६ श्री २ जय भूपतीन्द्रमल्ल देबस जन्म दिन ॥[१५]

६. २ सम्वत् ८२३ मार्ग्ग शिर शुदि १० श्री २ जयरणजीत मल्ल देबया जन्म दिन ॥

पृष्ठ घ

१. श्राद्धया पशुहत् प्रोक्षण् मंत्र ॥ ॐ पितृभ्य स्वायुष्टं प्रोक्षामि ॥ त्रिपिण्डादि् श्राद्धया ॥

२. (ए) कोदिष्टिया ॥ ॐ पित्रेत्वायुष्टं प्रोक्षामि ॥

३. संवत् ६६२ यक्षमल्ल देव् दिवंगत दिन ॥[१६]

४. २ सम्वत् ७१९ मार्गशिर शुक्ल नवमी् प्रदशमी् बुधबार् ध्व कुन्हु मनोहरा थकरि -

५. णि दिवंगत दिन ॥

पृष्ठ ङ

१. घवयाव ध्व कुन्हुया बान्हि तोङ रास्कुलिन पिता हया व च्याक ॥ ध्वन संति कुन्हु पुन्हिय कुन्हु यंया राजाराणी पनि गाघलस चोङा

२. वंलित बिज्याक ॥ ध्वन संति कार्तिक वदि १ स .... कुन्हु श्री २ ञलंया लोक प्रकाशयातं तेको बियाव राजा साला दिन ॥

३. सं ८२७ आश्विन सुदि १३ यलंया श्री इन्द्रमल्ल राजा साला दिन ॥ सं ८२९ चैत्र सुदि १५ रात्रिया घटि १३ इन्द्र मल्ल मोक ॥[१७] संति कु -

४. न्हु न्हवन यायता सिकुलुनि तयाव यास महेन्द्र मल्ल राजा चा फोङाव हयाव न्हवन याता ओनंलि सिक थाङाव यना ॥ ॥

पृष्ठ च

१. अमृत मल्लया तयागु ॥ रामा देवी ॥ पितामहि ॥[१८] अतुर

---

८ (क) यी अरिमल्ल देव यक्षमल्लका छोरा हुन् ।
श्रीसूर्यवंशनृपतिजययक्षमल्लः प्रौढप्रताप भुवनैकमहाप्रवीणः
नेपाल मण्डल विभूपित राजराजोभूयाद्विपक्ष मथनां भुवि सुप्रसिद्धः ॥
तत्पुत्राः श्रीमन्तः कुमारा : सन्ति ।
ज्यंष्ठ श्री जयरायमल्लनृपतिः श्री रत्नमल्ल प्रभु :
श्री मच्छि रणमल्लदेव गुणवान् श्री रामल्लोनृप :
ख्यातः श्री अरिमल्ल देव सुकृती श्री पूर्ण मल्लो ...
पशुपतिको शिलालेख (पूर्णिमा पूर्णाङ्क ९ पृ १६ ।)
(ख) सं. ६२२ वै.सु. १२ श्री श्री अलिमल्ल मोक दिन ।
मेडियभल् नेपाल परिशिप्ट ३ ठ्यासफू स (C)

९. सं. ६३९ माघसु १० श्री श्री भुवनमल्ल दिवंगत दिन ।

१०. यो अक्षर पानीले मेटिएको देखिन्छ ।

११. फाल्गुण शिलापत्र (डिल्ली रमण रेग्मकृत मेडियभल् नेपाल भाग ४ अभिलेख सं. ४) भन्दा अगाडी र रणमल्लको आखिरी टिपोट यहि देखापर्दछ । यसमा उल्लेख भएको मृत्यु तिथिमिति अन्य कुनै प्रमाणसंग वाफिन आउँदैन ।

१२. यहाँ देखा परेका वीरमल्ल अन्तःसाक्ष्यका आधारमा (पृष्ठ घ को पाद टिप्पणी१८ हेर्नुस्) यक्षमल्लका नाति, रामल्लका छोरा देखिन्छन् ।
वीरमल्लका अभिलेखहरू ने.सं. ६२४ देखि ६६८ भाद्रसम्म छरिएको देखिएकोमा (नेपाल मण्डल तालिका III. 4 पृ ४००) वीरमल्लको मृत्यु ने.सं. ६७५ माघ शुक्ल अप्टमीमा भएको थियो भन्ने वीरमल्लको अन्तिम टिपोट प्रकाशमा आएको छ ।

१३. मसिले मेटाइएको

१४. मसिले मेटाइएको ।

१५. हरफ ५ र ६, पत्रको वीच भागवाट थानिएका छन् । यिनको हस्ताक्षर पनि वेग्लै छन् ।
सं ७९५ कार्तिक शुदि ६ श्री श्री जय भूपतीन्द्रमल्ल देवस जन्मदिन शुभ मेडियभल् नेपाल परिशिप्ट ३, थ्यासफू स (C) पृ ५३

१६. ६०२ माघ (यक्ष मल्ल) म्वोक
चन्द्रमान जोशीसंग रहेको थ्यासफूवाट । (पूर्णिमा पूर्णाङ्क १० पृ १९)
सं ६०२ मितिस यक्षमल्ल मोक दिन
मेडियभल नेपाल परिशिप्ट ३ थ्यासफू स (C) पृ ५४ (C) पृ ५३

१७. सं. ८२७ आश्विन शुदि १३ ञलया श्री श्री इन्द्रमल्ल राजा सालादिन ॥ सं. ८२९ चैत्र शुदि १५ रात्रिया घटि १३ इन्द्रमल्ल मोक ॥ सतिकुन्हु न्हवन याता सिक आमथें तयाव महेन्द्र मल्ल राजाचा फोङाव हयाव न्हवन याता ओनंलि सिक थाङा यवना ।
(मेडियभल् नेपाल परिशिप्ट ३, थ्यासफू (C) पृ. ५३)

१८ यहाँ रामादेवी अमृतमल्लकी आमा हुन् भन्ने देखिन्छ । रामादेवी वीरमल्लकी पत्नी हुन् ।
सम्वत् ६२४ वैशाखमासे शुक्लपक्षे तृतीयां तिथौं घटि ३९ .... गरकरणे । रोहिणी नक्षत्र घटि २४ ॥अति गण्डयोग घटि ४७ बुधवासरे विवाह ..... श्री श्री पशुपति चरणकमल धुलि धूशरित शिरोरूह श्री मन्मानेश्वरी वरलब्ध प्रसादि कर धुवंशावतार देदीप्यमान राजाधिराजपरमेश्वर परम भट्टारक श्री श्री जयवीर मल्लदेवस्य विवाही श्री श्री रामादेत्या ....
राष्ट्रिय पुस्तकालयको संग्रहमा रहेको प्रकीर्णक पत्र । (पूर्णिमा पूर्णाङ्क १५ पृ ३३९ ।)

देवी ॥[१९] प्रपितामहि ॥ कपुरदेवी ॥
२. २ सम्वत् ७६३ आश्विन कृष्ण ् पंचमी ् ५ श्री २ जय नरेश मल्ल[२०] ् शिवरिन जुव दिन ् मदना लक्ष्मी ् हेलना ् गौरि ् हेलना ् विमला
३. गोपि ् ननिलाणि ् गोपिन ् हेरू ॥[२१] सं ८२६ जेष्ठ वदि ११ नांननसि हिवा गाक शान्ति कुशन्दीयात पसरछेनं ॥
४. २ संवत् ८२८ कार्तिक वदि २ रास्कुलि डहवने दुवनें हिवा गाक शान्ति होम वलि बिया ॥ ॥
५. २ संवत् ८२६ कार्तिक सुदि ११ चंगुस एलाया श्री २ योग नरेन्द्र मल्ल मोक ॥ सतिकुन्हु त्रया श्री २ भास्कर मल्ल राजा राणि मेलम्हा जुजु सुद्धा विज्याङाव
६. सिक थाङाव यना ॥ थ्वनं सति कुन्हु राजा यायता ् लोक प्रकाश यायं धाव ् महेन्द्र मल्ल याय धावं थना कचंगलन धोल दयाव द्वादशी कुन्हु
७. थथें चोना ॥ त्रयोदशि कुन्हु हल उथय याचकाव यंया राजा राणि पनि छेकय याङाव ् यामितो म्हं ११४ दायाव स्याक ॥ चतुदशी कुन्हु खुता [२२ (क)]

पृष्ठ छ
१. [२२ (ख)] अनला ् दान याय ॥ विधि थें ॥ अन्न संकल्प ॥ दक्षिणा ॥ वाचन ॥ कलस आशीर्व्वाद ॥ बलि बिस[२३] न
२. यजमान कलसाभिषेक ॥ चन्दना दिशगुण आशीव्वार्द ॥ जातक ल्हाये ॥ आरथि दर्शनं ॥ कु -
३. मारि दर्शनं ॥ न्हस्कनं केने ॥ सूर्य (स्वय मता बि)[२४] य ॥ मतं पूजा मालतो छोये ॥ व्राम्हण तां पुलं दद्या-
४. त् ॥०॥ इति गत मुम्हं ् व्रण मुक स्वान विधि समाप्त ॥ ॥ शुभमस्तु सर्व्वदां कालं ॥

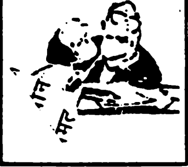
५. सम्वत् ५११ वैशाख शुदि ९ माघ नक्षत्र योग बार ॥ थ्व कोन्हु सिद्धि दिन ॥ यथा दृष्टं तथा लिखितं ॥

पृष्ठ ज
१. २ सम्बत् ६६९ कार्तिक वदि १५ ॥ प्राण मल्ल देवस ॥[२५] रजुलक्ष्मी ॥ केटकी लक्ष्मी ॥ माव् लक्ष्मी ॥ उदयलक्ष्मी ॥
२. शक्तिलक्ष्मी ॥ सोकन ॥ गुसामिनि ॥ हेर ॥ हेरू ॥ जय ॥ सामिनी ॥ हेरा जयनु ॥ दुयिनि ॥ मानू ॥
३. २ सम्वत् ६७९ कार्तिक ् शुक्ल ् अष्टमी ॥ विश्वमल्ल देवस ॥[२६] गौरादेवी बैमाति ॥ जोतु ॥ सोकन
४. ॥ माहेर ॥ चुमयि ॥ जय ॥ मया ॥ केटकी ॥ हेरा
५. २ संवत् ६९४ भाद्रपद तृतीया ॥ महेन्द्रमल्ल देवस ॥ वैमात्रि भवानि देवी ॥ शान्तादेवी ॥ दुयिनि ॥ हेरा ॥
६. .... मार्गशिर शुक्ल ् नवमि प्र ् दशमी ॥ ननोङ्करा देवीस ॥

पृष्ठ झ
१. यक्षमल्ल देव स ॥ एहिपा स्वरूपादेवी ॥[२७] करिश ॥ परत ् एहिपा ् थ्व २ कर्पूरदेवी थ्वस पुत्र ् जय रायमल्ल देव
२. कनिष्ठ जय रायमल्लदेव ॥ रायमल्लस पुत्र ् भुवनमल्ल ् सपुत्र ् प्राणमल्ल ् थ्वस पुत्र विश्वमल्ल ् थ्व
३. सपुत्र ् श्री श्री जय त्रैलोक्य मल्ल देव ् थ्वस (कि)[२८] जा श्री श्री जय त्रिभुवन मल्ल देव ॥७॥ यक्षमल्लस ् मातु ् संसारदेवी[२९]
४. रायमल्ल स ् एहिपा रत्लादेवी ॥[३०] भुनमल्लस ् एहिपा ् रूक्मिनी देवी ॥ प्राण मल्लस एहिपा ् यमुना देवी ॥
५. विश्वमल्लस एहिपा ् श्री श्री गंगा देवी थ्वस ् दीक्षा लाक ् परमेश्वरी सोंङ ् थंकादिता जुव ॥ ✿✿✿

---

१९. यिनी अतुरदेवी यक्षमल्लका छोरा राममल्लकी पत्नी हुन्।
श्री श्री यक्षमल्ल देवेन यथा भरतपुत्र यवद्यास्म तनयकुमार श्री श्री जय राममल्ल देवस्य पत्न्या : श्री श्री अतुलदेव्या ....
वीर पुस्तकालय च.नं. ४८ को रूपमन्जरी परिणयवाट। (पूर्णिमा पूर्णाङ्क १० पृ २१ वाट।)
२०. सं. ७६३ आश्विन वदि ५ नरेश मल्लदेव, मोयाव श्री २ जगतप्रकाशमल्ल देव, दीक्षा मलाक जुयाव ....
(मा फि नं ए ३०१ /१२) ऐतिहासिक घटनावलि पत्र ५ । चन्दा वज्राचार्यद्वारा संपादित लिखित "मल्लकालया छुं घटनावली छगू अध्ययन" को पृ ९। यतावाट यिनको कान्छो भाइ जयकीर्तिमल्लको ८ वर्प अगाडि नै मृत्यु भएको देखिन आउँछ।
२१. सं ७६३ आश्विन वदि ५ जये नरेश मल्ल शिवलीन जुव दिन। मदनालक्ष्मी, हेलना, गौरी हेलना, विमला गोपिनी, विलाशी गोपिनी हेलु ॥
(मेडियभल नेपाल परिशिष्ट ३, ध्यासफू स पृ ५४)
२२। (क) सं. ८२६ कार्तिक शुक्ल एकादशी ॥ वुधवार ॥ थ्व कुन्हु यिनक्वस श्री श्री योगनरेन्द्रमल्ल राजा स्वर्गारोहन दिन जुरो ॥ सहगामिनीम्ह ३३ थ्वन सतिकुन्हु यंया राणी राजा चा बेनेओ धावो अभाग जुयाओ प्यन्हु कुन्हु लोक प्रकाशमल्ल यंस यंने तंङव महाउत्पात जुओ जुरों श्री ३ वुंगदेव आदिन देव संभव जुयाओ यमितो सरछिन मयाछि स्याक जुरों, वेस्ये ओङ २ थास लाङव दायाव स्याक जुरो पूर्णिमासी कुन्हुया रात्रीस यसंस थथ्य जुओ जुरो। अमन्हु कुन्हु यंया राणी येसं सयाव छोया जुरो ॥ .... पातनका एक जना मानिसद्वारा प्राप्त ठ्यासफूवाट। (पूर्णिमा पूर्णाङ्क ११ पृ १९-२०)
२२. (ख) यहाँ स्थान रिक्त देखिन्छ। २३. अक्षरको मसि उडेको। २४. यहाँ नेर प्वाल पारिएको छ।
२५. प्राणमल्लको हालसम्म प्राप्त पछिल्लो उल्लेख ने.सं. ६६८ भाद्र हो। (मेरिस्लूसर कृत नेपाल मण्डल पृ ४००) उनको मृत्यु समय अहिलेसम्म प्रकाशमा आएको थिएन।
२६. विश्वमल्लको नाम परेको प्राप्त पछिल्लो टिपोट ने.सं. ६७४ कार्तिक थियो र एकै पल्ट ने.सं. ६८१ माघमा आएर गंगादेवी त्रैलोक्यमल्ल त्रिभुवन मल्ल आदिको नाम आउँछ (मेरि स्लूसरकृत नेपाल मण्डल पृ ४००)। हालैमात्र महेशराज पन्तज्यूले पूर्णिमा पूर्णाङ्क १७ पृ २२ र२३ मा छपाउनु भएको दुइ वटा ताडपत्रले दुवै मिति नजिकिएका छन्। विश्वमल्ल जित मल्लसँग ने.सं. ६७४ माघ कृष्ण चतुर्थीसम्म देखापर्दछन् भने ने.सं. ६७९ आश्विन शुक्ल सप्तमीमा त्रैलोक्यमल्ल, त्रिभुवन मल्ल देखापर्दछन्। यता प्रस्तुत टिपोटमा ६७९ कार्तिक शुक्ल अष्टमीमा विश्वमल्लको मृत्यु टिपिएको छ। यसरी बावुको मृत्यु हुनु भण्डै १ महिना अगाडि नै छोराहरूको नाम राजोचित सम्मानका साथ उल्लेख भएको हामी पाउँछौं।
२७. क. श्रीमत् श्री जय यक्षमल्लनृपते, भार्या पराधर्म्मिनी, यहैवाद् विधवा भवत्त देवदि भुना, तत्कीर्तिलक्ष्मी (यक्षेश्वर मन्दिरको स्वर्णपत्रवाट। पूर्णिमा पूर्णाङ्क ५ पृ१८)
ख. श्री श्री जय यक्षमल्लदेव स्वरूपदेवी उदयान देवी हृदय सरोवर राजहंसः ॥ ठिमी महादेव मन्दिरको शिलापत्रवाट (पूर्णिमा पूर्णाङ्क ७ पृ ४३।
२८. यो अक्षर अनुमान गरि पढिएको हो।
२९. श्री जीवमल्ल इति यद्भुवि मण्डित श्री .... मातु : संसारदेत्याइच जेप्ठपुत्रस्य धीमतः कनेप्ठ ..... तौमाधि टोल धारा नेरको अभिलेख। (पूर्णिमा पूर्णाङ्क ८ पृ १४)
३०. समर सुन्दर नृप नय गुण सागरा, दानकीरीं हरिचंद्रसहशा २ रूपनारायण श्री हरपमल देव, रतनादेवी मुख चंद्र कोरा ॥०॥
"रत्नमल्लको पालामा लेखिएको रामायण नाटकको ऐतिहासिक सार"। (पूर्णिमा, पूर्णाङ्क ३६ पृ २८८ मा महेशराज पन्तले उद्दृत गर्नु भएको यस उद्धरणले रत्नादेवी हर्पमल्लकी स्वास्नी हुन् भन्ने सिद्ध गर्छ।)
..... श्री श्री श्री जययक्षमल्लदेवस्य जामात्रा श्री श्री जय हर्प मल्ल देवेन श्री श्री रत्नादेवी प्रतिमा ......
"भक्तपुर तलेजुको जलपात्रका अप्रकाशित अभिलेखहरू" पासूका वर्प २ अंक ९ जेठ २०५५ मा डा. पुरूषोत्तम लोचन श्रेष्ठले माथि उद्दृत पंक्तिका आधारमा रत्नादेवीलाई यक्षमल्लकी बहिनी र हर्पमल्ल यतावाट यक्षमल्लका बहिनी ज्वाँइ रहेछन् भन्ने पत्ता लगाउनु भएको थियो।
यहाँ पर्न आएको अभिलेखले रत्नादेवीलाई रायमल्लकी स्वास्नी भनेको छ। माथिका तीनैवटा प्रमाणलाई संदिग्ध नमान्ने हो भने तात्कालिन समयको एउटै घरपरिवार भित्र दुईजना रत्नादेवी रहेछन् भन्ने भन्नु पर्ने हुन्छ।



भूगोल पूराण

जिके थःके दयाच्वंगु थुगु भ्वँया लिपि प्रचलित लिपि खः व भाय् हिन्दी खः । थुकिइ ने.सं. ९१० चैत्र शुक्ल ११ संवत् उल्लेख जूगु दु । थुकिइ राजिन्द्र कर्माचार्यया नां नंवःगुलिं थ्व पूराण नेवाःतय् धुकुतिइ दुथ्याःगु शांब्वः खः धकाः धार्येछिन । भूगोल पूराण दुर्लभ पूराण जूगुलिं थन न्ह्यब्वये त्यनाःगु खः ।*

न्ह्यःब्वम्ह सुरेश ज्योति शाक्य

(१) श्री गणेसाय नमः ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय नमः ॥ ॥ अथ भोगरपुराण[१] लिखितं ॥ प्रथम सावम्ह ॥ जदिबाधिध्यं जदि सूय्र्य ब्रम्हाशुरीलयांसियो प्रकिजदि ॥ ॥ प्रथम आकाश ते[२] वायू उत्पत्ति भया बायूते तेज उत्पत्ति भया तेज ते आप[३] उत्प (२) त्ति भया । आप मध्ये[४] ब्रम्हाण्ड उत्पत्ति भया ते ब्रम्हाण फुटि टुटि कुटका[५] भया ॥ सो जलमध्ये विष्णु रहे विष्णु के नाभिकंमल मध्ये ब्रम्हा रहे सो ब्रम्हाने बार्त्ता किया[६] ॥ उन घास कोटी जोजन[७] पृथी प्रमाण है पृथिके मध्ये सूमेर पर्ब्वत है ॥ चौराशी जोज (३) न उच्चा है ॥ सोरह सहस्र जोजन भूमिमध्ये गडा है । बीस सहस्र जोजन उपर बिस्तारै ॥ शंख के अलकाल सुमेरू है ॥ सूमेरू पर्ब्वत सत्य नाम के अष्ट शृंग है । कवन[९] २ श्रृंग[१०] है ॥ हेनावत श्रृंग है । भीर श्रृंग । उच्च श्रृंग । गंधमर्द्दण श्रृंग ॥ (४) उर्च्चमर्द्दन श्रृंग । माली श्रृंग मल श्रृंग है । मलय श्रृंग । महाश्रृंग है ॥ ॥ एक २ श्रृंग के का कहौ ॥ अत्र[११] कितना ॥ एक लक्ष[१२] योजन आपु मध्ये अन्तर है ॥ ते सुमेरू पर्ब्वत उपर सोवर्ण्णमये[१३] कैलासमण्डील है । बैदूर्य्यमणी (५) मक्कंट है । महागण गंध नाना जाति मुणिपार है ॥ मा जीवान राजा ताहा है ॥ बैकुण्ठ महा पुन्यप्रधान प्रदायक है ॥ एते सुमेरू विशेष है ॥०॥ सुमेरू पर्ब्वत के दक्षिण भागे[१४] जंबु बृक्ष[१५] १ है । एक लक्ष योजन जंबुवृक्षको विधि विस्ता (६) र है ॥ ते वृक्ष के फुल हस्ती[१६] प्रमान है ॥ सो फुर परमात्र जल प्रवाह चलत है ॥ सो जल प्रवाह मानसरोवर मो जात है[१७] ॥ ते फुर के रश की नदी बहत है ॥ ताहा जामवती नदी नगरी है[१८] ॥ उस नदी मो सर्ब्ब पाप हरत है ॥ अशंख जन्म (७) के पाप जो बहत जर आचमन कीजे तौनका सोवर्ण्ण होइ घाटु होये ॥ जम्बु वृक्ष ते जम्बुद्वीप कहावत है ॥ अथ खण्ड कवन २ है ॥ भर्त्तखण्ड । कीरखण्ड इल वृक्ष खण्ड । रम्य खण्ड । हिरण्य खण्ड । कुरच खण्ड । केतमाल ख(८)ण्ड । जम्बु खण्ड ॥ एव नवखण्ड ९ मेदनी प्रमाण है ॥ अवर द्वीप सात कवन २ द्वीप ॥ पौलक्ष द्वीप । सिरमील द्वीप । कुरञ्च द्वीप । सिंघरद्वीप । पूष्कर द्वीप । जम्बू द्वीप । ताम्र द्वीप ॥ ७ ॥ पृथ्वी प्रमाण है । तिनका बिस्तार कि (९) तना है ॥ एक लक्ष १००००० योजन जम्बू दीप है ॥ खार समुद्र प्रविष्टित है ॥ मधु समूद्र प्रविष्टित है ॥१॥ बार कोटी योजन १२००००००० कुरच दीप है । दधि समु प्रविष्टित है ॥२॥ तीश कोटी योजन ३००००००००० सिंघर (१०) दीप है ॥ षीन समुद्र प्रविष्टित है ॥३ ॥ दश कोटी योजना १००००००००० पूष्कर दीप है ॥ स्वेत सम्रद्र प्रविष्टित है ॥४॥ एवं सप्त दीप प्रमान है । सीरमील दीप उपर गरूडको ट्टाना है ॥ ताहा गरूड रहत है ॥५॥ अथ स (११) मूद्र सात कवन २ है ॥ षीर समूद्र दष समूद्र । मधु समूद्र । रूप समूद्र दधी समूद्र । श्वेत समूद्र । खाल समूद्र ॥ एते सप्त सागर पृथी प्रमान है ॥ ॥ पृथ्वि कूर्म्म के पृष्ठि उपर है ॥ ते पृथी उप श्रृष्टी संसार है ॥ ते कूर्म्म का (१२) बिस्ता केतना के है ॥ एक कोटि योजन १००००००० कूर्म्म के ख है ॥ पचाश कोटि ५००००००००० योजन कूर्म्म के पृष्टि है ॥ एक कोटि १००००००० योजन मस्तक है ॥ सप्त कोटि ७०००००००० योजना ग्रीवा है ॥ एक को(१३)टि १००००००० योजन नेत्र है । एक कोटि १००००००० योजन, (मुख) मध्ये जिह्वा है ॥ चारि कोटि ४००००००० योजन कूर्म्म के ..... है ॥ दश कोटि १००००००००० योजन कूर्म्म के नख अंगुष्ट है ॥ एक अर्ब्ब सप्त (१४) कोटि १०७००००००० कूर्म्म है ॥ पृथि ते कूर्म्म ..... है ॥ कूर्म्म के .... ॥ .... (१५) .... ॥ दीर्गज्ज है ॥ कदाचित कूर्म्म उलते तो पृथि .... है ॥ अजार पूष्प दन्त है ॥ सर्बरूमी सो प्रतिपार करत है ॥ (१६) अथारह कोटि १८०००००००० योजन दिर्गगज्ज का बिधि बिस्तार है ॥ लक्ष कोटि १०००००००००००० योजन उच्चा है ॥ दश कोटि १००००००००० न सुधी है ॥ तीश सहस्र ३०००००००० योजन दन्त है ॥ असे दी (१७) र्गगज्ज है ॥ एवं पृथि के लक्ष पार करत है ॥ पुन ते कूर्म्म के उपर शेस माहा नाग है ॥ ते शेष नाग के सहस्र फणा है ॥ दोइ सहस्र नेत्र है ॥ पंद्रह १५००००००० कोटि योजन एक फणा के बिस्तार है ॥ ते शेष ना(१८)गके मस्तक उपर महाबाहराह है ॥ बैठ है ॥ बाराह की मूर्त्ति अनन्त है ॥ ते बाराह की डात उपर पृथि है ॥

---

* थुकिया नेपालभापानुवाद याना दिगुलिं योगेश राजयात सुभाय् !

१. भूगोल पुराण ॥ राष्ट्रिय अभिलेखालय द्वि. १४६. प्र. ५९५ ले द्वि. २०९ स थ्व हे विपयया स्वंगु अभिलेख ग्रन्थ दु ।

२. आधुनिक हिन्दी : में - आकसय् ।

३. लः ।

४. दथुइ ।

५. कुचा कुचा ।

६. बँ ल्हात = सृष्टि यात

७. पिगुइगु करोड × प्वक्वः (= ३९२ करोड माइल)

८. जोजन < संयाजन = च्यागु माइल ।

९. आ.हि. कौन = छु छु ।

१० पर्वत = गुंचोका ।

११. अंतर

१२ लाख

१३. लुं सियातःगु ।

१४. दक्षिणपाखे ।

१५. जंबु नांया सिमा ।

१६. हस्ती नांया स्वां ।

१७. मानसरोवरय् वनिगु ।

१८. अन जामवती नांया खुसि, दय् दु । उगु खुसिइ । (म्वःल्हूल धाःसा) दक्कों पाप तनावनि । असंख्य जर्मया पाप(दुपिन्सं) न्ह्यानाच्वंगु लःया न्वसला कायेवं लुं थें पवित्र जुइ । जम्बुसिमां याना थ्व थाय् जम्बुद्विप धकाः लोकंस्वाःगु खः । आः (थुकिइ) छु छु खण्ड दु लय् । भरत खण्ड । कील खण्ड । इलवृक्ष खण्ड । रम्यखण्ड । हिरण्य खण्ड । कुरध खण्ड । केतमाल खण्ड । जम्बु खण्ड । थुकिया वसि मेदिनी (नांया सफू ?) खः । अले द्वीप न्हयगु छु छु द्वीप (खः) ॥ पौलक्ष द्वीप । सिरामिल द्वीप कुरञ्च द्वीप । सिंघर द्वीप । पूष्कर द्वीप । जम्बू द्वीप । ताम्र द्वीप ॥७॥ दसि पृथ्वी खः । थुपिं गुलि घकं लय् धाःसा च्यागु लाख माइल जंबु द्वीप दु । चिन्वःगु खार समुद्र व कस्ति सवाः वःगु मधु समुद्रया दथुइ थ्व दु ॥१॥ गुइखूगु करोड माइल कुरच द्वीप दु । धौ सवाःवःगु दधि समुद्र दथुइ थ्व दु ॥२॥ निसः व निइगु करोड माइल सिंघर द्वीप दु ॥ थ्व पीन समुद्रया दथुइ ॥३॥ घयगु करोड माइल पूष्कर द्वीप दु । तुयूसे च्वंगु श्वेत समुद्रया दथुइ लानाच्वंगु दु ॥४॥ थुकथं न्हयगु द्वीप च्वंनाच्वंगु दु । सीरमील द्वीपया च्वसं गरूडया छें दु ॥ अन गरूड च्वनिगु ॥५॥ अले न्हयगु समुद्र छु खुलय् ॥ पीर समुद्र । दप समुद्र । मधु समुद्र । रूप समुद्र । दधी समुद्र श्वेत समुद्र । खाल समुद्र ॥ थुलि न्हयगु समुद्र पृथ्वीस दु ॥७॥ पृथ्वी काब्ल्याघायढा दुगाम्हय् खः ॥

वाराहकी डात अडनं का दव मात्र लागी है ॥ आकाश ते पृथि देषित है ॥ तं पृथि उपद् अष्ट श्रृंग है ॥ पर्ब्बत है (१९) कवण २ पर्ब्बत है ॥ हेमाचल पर्ब्बत ॥ रत्नाचर पर्ब्बत ॥ बिन्दाचर पर्ब्बत । उदयाचल पर्ब्बत ॥ अष्टाचल पर्ब्बत है । मलयागिरी पर्ब्बत । दानागिरी पर्ब्बत । शिखण्डि पर्ब्बत । एवं पृथी उपर पर्ब्बत है ॥ ॥ (२०) .... सूमेरू पर्ब्बत उपर चतुर्द्दिशा् चारिपूरी है ॥ चौबीस २४००० सहस्र योजन् अमरापूरीको ..... व बिस्तार है ॥ ताहा राजा इन्द्र राज करत है ॥ तेतीस कोटि देवता ताहा है ॥ अठासी सहस्र ८८००० ऋषी (२१) ताहा है ॥ ॥ दक्षिणदिशा जमपूरी बसत है । एक सहस्र १००० योजन जमपुरी बिस्तार है ॥ ताहा जमराजा राज करत है ॥ ताहा चौदह १४ जमपूरी को विस्तार है ॥ बिम्बु् बाल् कुर् रल्ल् सोम् धर्म्म् मृत्यु- (२२) कूष्ट् धीनो् परमेश्वर ब्रकोद् कालंनलि चित्रगुप्त । एतक जम ताहा बसत है ॥ ॥ पछि दिशा वरूणावति पूरी वसत है ॥ ताहा राजा बरूणा राज करत है ॥ पंच सहस्र ५००० योजना बरूण्यापूरीको व्ये (२३) ध बिस्तार है ॥ ॥ उत्तर दिशा् उलका पुरी बसत है ॥ शोर सहस्र १६००० योजन उलकारपुरी ब्य ब्यव बिस्तार है ॥ ताहा राज् कुबेर राज करत है ॥ ॥ एवं चत्वापरपर्ब्बत् यावत्समुद्राणां ॥ तावत्पर्ब्बतानं ॥ (२४) यावत्समुद्रकी प्रलय हायी् तब पर्ब्बत की प्रलय होय ॥ सूर्य्य उदायाचर पर्ब्बत उदया करत है ॥ अस्ताचर पर्ब्बत् अस्तमान होत है ॥ अथ सूर्य्य चलनकी संक्षा् दोय सहस्र एक शत २१०० योजन् एक निमिष मात्र चलन (२५) है ॥ अथ पूरी चार ४ कवन २ है ॥ सहस्र १००० योजन अचलपूरी है ॥ पंचास सहस्र ५०००० योजन जमपुरी है ॥ अठतारीस सहस्र ४८००० योजन रोमा पूरी है ॥ सप्त सहस्र ७००० योजन मध्यानपूरी है ॥ (२६) उत्तर एक कल्पात होत है ॥ तव हेमाचल भ्रष्येश्वरकी् एक रोम जात राज देत है ॥०॥ अथ आकाश को ले खा् पृथी ते एक लक्ष १००००० योजन उदया करत है । उलकापूरी मध्यान करत है ॥ मध्यान पूरी् मध्या(२७)न रात्री करत है ॥ एवं सूर्य्य गति चलत है ॥ ॥ अथ आकाश संक्षा ॥ पउनहत्री अर्ब्ब सतानव्य कोटि् पैसथि लक्ष् पंचानव्यै सहस्र् पचासय शत ७५९७६५९५६५०० योजन् एतना धर्ति आकाश अन्तर है ॥ ॥ (२८) तातेत्रह स्थानको बिचार के तना है ॥ ॥ पृथि ते एकलक्ष १००००० योजन सूर्य्य लोक है ॥१॥ वहत्र सहस्र ७२००० योजन् सूर्य्य लोकको् व्यवबिस्तार हे ॥ सूर्य्य लोक उपर एक लक्ष योजन १०००००० चन्द्र लोक है ॥२॥ (२९) आठ सहस्र ८००० योजन चन्द्र नक्षत्र लोकको व्यव बिस्तार है ॥३॥ नक्षत्र लोक उपर एक लक्ष योजन १००००० मंगल लोक है ॥४॥ (३०) सतावन सहस्र ५७००० योजन् मगंल लोक को व्यव बिस्तार है ॥ मंगल लोक उपर लक्ष योज १००००० सोम लोक ॥ तीस सहस्र ३०००० योजन सोम् लोक बिस्तार है ॥५॥ सोम लोक उपर लक्ष १०००० उपर योजन (३१) बृहस्पलोक है ॥ अथायीस २८००० सहस्र योजन बिस्तार है ॥६॥ बृहस्पति लोक उपर एक लक्ष १००००० योजन उपर बुद्ध लोक है ॥ तीश सहस्र ३०००० योजन बिस्तार है ॥७॥ बुद्ध मण्डल उपर (३२) .... (३३) हुमण्डल बिस्तार है ॥९॥ राहु मण्डल उपर् एक लक्ष १००००० योजन उपर् केतु मण्डल है ॥ एक लक्ष १००००० योजन केतु मण्डलको विस्तार है ॥१०॥ केतु मण्डल उपर् शुण्य मण्डल है ॥११॥ शुन्य मण्ड(३४)ल ते राहु के देषित है ॥ शुन्य मण्डल उपर् एक लक्ष १००००० योजन सप्त ऋषी है ॥ न्यारे २ है ॥ एक ऋषिश्वर के् आपुस मध्ये अन्तर है ॥ अशी सहस्र ८०००० योजन एक एक ऋषीश्वरको बिस्तार है ॥१२॥ (३५) सप्त ऋषि के उपर् तेरह लक्ष १३००००० योजन ध्रुव मण्डल है ॥ एक लक्ष १००००० योजन ध्रुव मण्डल ब बिस्तार है ॥१३॥ ध्रुव मण्डल उपर एक लक्ष १००००० योजन् बिष्णु लोक है ॥ एक लक्ष १००००० योजन (३६) बिष्णु लोक को बिस्तार है ॥१४॥ ता उपर शुन्य कार है ॥१५॥ शुन्य कार उपर शुन्याकार है ॥१६॥ तेजपुज रीत पुन है ॥ ताहा श्री नारायण बैथ है ॥ पलिंगा उपर सोवत है ॥ पवन स्वरूपी बिष्णु है ॥ .... दि(३७)न्द परिछित है ॥ देवता शब्द सुनत है ॥ चेत्रना ही देषत है ॥ सर्ब्बकला परीपूर्ण्ण है ॥ साक्षात गंगा जल ताहा है ॥ तव उपरान्त कोउन पावै ॥१७॥ कलियुग मध्ये प्रभु मुखण्डीत है ॥ इति श्री भोगर पुरान (३८) समाप्त: ॥०॥ इति श्री सम्वत् ९१० चैत्र शुक्ल ११ शनी दिन सपूर्ण्ण लिखितं शुभं ॥ उत्रापंथ श्री छासकामिनी संनिधान देशे कर्म्माचार्य्य राजिन्द्रकस्य दातर्व्य शुभ ॥

उगु पृथ्वीइ दक्कों सृष्टी संसार दु । उगु काव्ल्या घा गपायधं लय् ॥ च्यागु करोड माइल ला वया ख (?) दु ॥ प्यस: करोड माइल काव्ल्याचाया दुगा:म्ह । च्यागु करोड माइल वया म्होस्त: । न्यय् खूगु करोड वया ग:प: जक । च्यागु करोड माइल वया मिखा । च्यगु करोड माइल वया त्वाथय् च्वंगु म्येच ॥ स्वीनिगु करोड माइल काव्ल्याचाया ... दु । चयगु करोड माइल वया लुसि, म्हालापतिं च्यागु अरब न्ययखुगु करोड माइल त:धंम्ह काव्ल्या । काव्ल्याया .... किसि दु । छुं याना: काव्ल्यां मूपुल धा: सा पृथि .... ॥ (थन पाठ भतीचा थुइके थाकू) सच्छि व पीप्यंगु करोड माइल व:धंपिं किसि । उपिं च्यागु लाख करोड माइल त:धं । चयगु करोड माइल त: हाकूगु खँ अले सच्छि व पिगु करोड माइल त:हाकूगु दन्त । थुज्यापिं किसित दु । उगु काव्ल्याया च्वय् शेप नाग फयतुनाच्वंगु दु । शेप नागया द्व छिगु छ्यों । निद्द: मिखा । छगु: छ्यों सच्छि व नीगु करोड माइल त:ग्पं । उगु शेप नागया म्होसतय् महाविराह च्वंगु दु । फयतुना च्वंगु दु । वराह गुलि त:धं धाये थाकू । उगु वराहं ल्स्वनात:गु दु थ्व पृथ्वीयात । पृथ्वीयात थाका तयगु ज्या वया वाँखं याइगु ख: । आकासं पृथ्वी स्वयेवलय् पथे हे खने दइगु ख: । उगु पृथ्वीस च्यागु गुंचोका दु । छु छु गुंचोकालय् । हेमाचल पर्ब्वत । रत्नाचर पर्ब्वत । विन्दाचर पर्ब्वत । उदयाचर पर्ब्वत । अप्टाचल पर्ब्वत । मलयागिरी पर्ब्वत । दानागिरी पर्ब्वत । शिखण्डी पर्ब्वत । थुलि पर्ब्वत पृथ्वीस दु ॥ ॥ सुमेरु पर्ब्वतया च्वय् चाक:लिं चारिपुरी दु सच्छि व गुइनिद्द: माइल चकंगु अमरावती दु । अन इन्द्र जुजु ख: । अन हे स्वीस्वंगु करोड द: नं दु । चयच्याद्द: ऋपिं नं अन हे दु । दक्षिणय् जमपूरी दु । च्याद्द: माइल चकंगु जमपुरीस जुजु जुया च्वंम्ह जमराजा ख: । अन फिंप्यंगु खँ दु । विम्बु, वाल, कुर, रल्ल, सोम् धर्म्म् मृत्यु - कुप्ट् धीनो् परमेश्वर् वकोद् कालंनलि् चित्रगुप्त । थुलि अन च्वनाच्वंगु दु । पश्चिम दिशाय् वरूणावति पूरी दु । अनयाम्ह जुजु वरूणा ख: । पीद्द: माइल वरूणापुरूया व्या: ख: । उत्तर दिशाय् उलकापुरी पूरी दु । सच्छि व नीचयाद्द: माइल उलकापुरीया व्या: ख: । अनयाम्ह जुजु कुवेर ख: ॥ एवं चत्वारपर्ब्वत् यावत्समुद्राणां ॥ तावत्पर्ब्वता नां ॥ दक्कों समुद्रय् प्रलय् वयेधुंका पर्ब्वतय् प्रलय जुइ । सूर्द: उदयाचलं लुइ, अस्ताचरय् लुकुंवी । आ: सूर्द: न्याइवेसयया ल्या:चा: सच्छि व खुइच्याद्द: माइलया छगू चाक: जुइ । आ: प्यंगु पुरी छु छु लय् ? च्याद्द: माइल अचलपुरी, प्यंगु लाख माइल जमपुरी, स्वस: व चयप्यद्द: माइल रोमापुरी दु । न्ययखुद्द: माइल मन्ध्यानपुरी दु । (थन भतीचा खँ थुइके थाकू) । उलका पुरीस तिन्हिनय् जुइ । मध्यापुरीस चान्हय् । थुकथं सूर्द: चा: म्हूलिगु ख: ॥ ॥ आ: आकासया ल्या: चा: ६०७८१५७६४००० माइल धर्ति च्वय् आकाश दु । उगु थायया विस्तार (?) गुलि दु लय् । पृथ्वि च्यागु लाख माइल च्वय् सूर्द:लोक । थ्व ५७६००० माइल चकं । सूर्द:लोकं च्यागु लाख माइल च्वय् चन्द्रलोक दु । खुइप्यद्द: माइल चकं थ्व चन्द्रलोक । चन्द्रलोकं प्यंगु लाख माइल च्वय् नक्षत्र लोक दु । अनं च्यागु लाख माइल च्वय् मंगल लोक दु । उकिया विस्तार प्यस: व न्ययखुद्द: माइल दु । मंगल लोकं च्यागु लाख माइल च्वय् सोम लोक ॥ निगु लाख पिद्द: माइल सोम लोकया विस्तार दु । सोम लोकं चयद्द: माइल वृहस्पति लोक दु ॥ निस: व निप्यद्द: माइल विस्तार दु । वृहस्पति लोकं च्यागु लाख माइल च्वय् वुद्ध लोक दु । उकिया विस्तार निस: व पिद्द: माइल दु । वुद्ध मण्डलया च्वय् .... राहु मण्डल चकं । राहु चाक:या च्यागु लाख माइल च्वय् केतु मण्डल दु । केतु मण्डल च्यागु लाख माइल हे चकं । केतु मण्डलं च्वय् शुन्य मण्डल दु । शुन्य मण्डलं राहुयात स्वये फइ । शुन्य मण्डलं च्यागु लाख माइल च्वय् सप्त ऋपि दु । तसकं न्याइपु छगू छगू नगु दथुइ उलि हे पा:सु दु । छगू छगू ऋपि नगू खुगु लाख पीद्द: माइल चकं । सप्त ऋपिं दश करोड चार लाख माइल च्वय् ध्रुव मण्डल दु । च्यागु लाख माइलया व्या: दु । ध्रुव मण्डलं च्यागु लाख च्वय् विप्णु लोक दु । उकिया व्या: च्यागु लाख माइल ख: । उकिया च्वय् शुन्य ख: । शुन्यया च्वय् शुन्य हे दु । (थन थ्वाथुइके थाकु) । अन श्री नारायण च्वनाविज्याइगु । खाताय् घनाविज्याइगु । फय् थें विप्णु ख: । (थन थ्वाथुइके थाकु) । द:पिन्सं खँग्व: ताइ । चेतना खनी । सर्वकला दुपिं इपिं । साक्षात गंगा नं हे दु । अनं लिपा छुं हे मदु । (थन थ्वाथुइके थाकु) । इति श्री भोगर पुराण सिधलं । इति श्री संवत् ९१० चैत्र शुक्ल ११ शनिवार कुन्हु च्वये सिध:गु जुल । उत्रापंथ श्री छासकामिनी लिक्कं च्वंगु देसय् राजिन्द्र कर्म्माचार्य्यया सम्पति जुल । भिं जुइ मा: ।



छुं समाप्ति वाक्य

आशा सफूकुथिइ मुना च्वंगु ल्हातं च्वयातःगु सफूया छुं समाप्ति वाक्य थन न्ह्यब्वयातःगु दु। थुपिं भाषा निभाः प्रेमबहादुर कसाः जुं दयेकादीगु धलः पाखें ल्ह्ययया तःगु जुल।

शरद कसाः

बुअ-०१६
अष्टमीव्रत महात्म्ये दिव्यावदान - इति श्री दिव्यावदानोद्धृताष्टमी माहात्म्यं समाप्तं शुभं: ॥ ॥ लिखितेयं सुवर्ण्ण पनारि महानगरं मैत्रिपुलि महाविहारावस्थित श्री वज्राचार्य्य जोग(न)र सिंहेन लिखिता ॥ ॥ सम्बत् ९५७ म्ति आषाढ शुक्र १४ स संपूर्ण्ण याना जुल शुभं मंगलं भवंतु सर्व्वदाकालं शुभः ॥

बुअ-०१७
अष्टमिव्रत महात्म्ये दिव्यावदान - इति श्री दिव्यावदानोद्धृत व्रतमालाया अष्टमीव्रत माहात्म्य कथा समाप्ताः ॥ ॥ शुभ संबत ९५६ नष्ट आषाढ मासे शुक्लपक्षे द्वादस्या तिथौ .... इदमदिवसे पुस्तकं संपूण मिति ॥ ॥ लिखितं ललितपतने श्री मानदेव संस्कारित चक्र महाविहाराधिवासित वज्राचार्य्य श्री भिमनलसिंह नाम मुटेन ॥ ॥ ॥ दानपति ललितपतन देशस स्येलण्य वर्ण महारावाथित शाक्यवंश श्री सागल प्रमुखं भार्या पुत्र परिवार समस्तयां धर्म्माचित्त उत्पत्ती जुयाओ थ्व श्री ३ आर्य्यालोकितेश्वर शुक्लाष्टमि व्रतया महात्म्य नेपारभाषा चांचकं दयका जुर ॥ ॥

बुअ-०२०
उपोषधेदवत्र व्याख्यान कथा - इति श्री उपोषधदेवपुत्र प्रार्थना व्याख्यान पलि समाप्त ॥ ॥ सम्बत ९९७ म्ति ज्य.सु.६ स.

बुअ-०२४
बसुन्धरादेवी व्रते अस्वघोषोवदान - इति पूर्ब्व श्री वुसुंधारादेवि व्रत संपूर्ण्णः अस्वघोष अवदान समाप्ता ॥

बुअ-०२५
वसुन्धरादेवी व्रते अस्वघोषोवदान - इति पूर्ब्व श्री वसुंधारादेवि व्रत संपूर्ण्णः अस्वाघोषो अवदानपलि समाप्त ॥ ॥ लिखितेयं योगणन्द्रन्नेति ॥ स्वत् ९९९ म्ति आषाढ वद्धि र एत्यदिने संपूर्ण्ण लृखापिता शुभः ॥

बुअ-०२९
मणिचूडावदान (अष्टमिव्रत) - इति श्री मनिचूडवदानीतलं नेपालभाषा समाप्त ॥ ॥ दानपते जजमानस्य नेपाल मण्डले कान्तिपुर महानगरे मखन्तोल स्ठाने स्थाप्पत हखनरसिंया धर्माचित्त उत्पत्ति जुयाओ थ्व मणिचूडया पुस्तक दयेका जुलो ॥ शुभं ॥ ॥

बुअ-०३०
महारथ राजस्य व्याख्यानकथा - इति श्री महारथ राजस्य व्याख्यान कथायां नेपालभाषा संक्षिप्त समाप्त ॥ ॥

बुअ-०३१
महासत्व राजकुमारअवदान - इति श्री महारथ राजपुत्र महासत्व राजकुमार अवदान कथा समाप्त

बुअ-०३२
लक्ष्य चैत्यकथा .... ग्वम्ह मनुष्यसेन भावभक्ति याङाओ श्री २ चैत्यपुगरया कथा ङेनो थ्वम्ह मनुष्य सके जुरसां श्री ३ धर्म्मधातु लक्ष चैत्यत्वं संतोष जुयाओ मोक्षपदत्वं बिया जुरो धकं ॥ .... ॥ थ्व या पुण्यन जजमान सकस्यां सदा सर्वकालं शुभ कल्यान जुयामाल ॥शुभं॥

बुअ-०३५
वाशिष्टावदान- इति श्री मदार्य्यावलोकितेस्वरस्य सुगतवासिष्ट संवाधेसानुमत्तज दोष निर्ण्णयानाम शुक्राष्टमी पोषधा व्रतावदानं समाप्तं ॥ ॥ शुध वा असुधं वा मम दोष र्नदियते ॥ ॥ शुभम् ॥

बुअ-०३६
विचित्रकर्णिकावदान- इति श्री मणिचूडावदाने न्येपालभाषायां समापतय् ॥ ॥ शुभ सम्बत् १०४७ म्ति भाद्र व शुक्ल ६ स थहिति तोल क्वाथ बाहारया श्री वज्राचार्य्य ज्ञानवज्रनं लिषापितो दिन जुल।

बुअ-०३७
विचित्रकर्णीकावदान- इति श्री विचित्रकार्ण्णिकावदाने द्वात्रिंशतितमोध्याय परिसमाप्तं ॥ ॥ श्रेयोस्तु सम्वत् ९५४ मिति आशिकृष्ण नवमि अश्लेशानक्षेत्र रविवार दिने संपूर्ण्ण मिति ॥ ॥ दानपति श्री सुवर्ण्ण पनारि महानगरयैश्री वुद्धपुरी महाविहारया श्री वज्रदेव्यासेंक्ति श्री वज्राचार्य चित्तमुनिं, पुत्र सिद्धिमुनियात चोया शुभं ॥ सर्व सत्वानां अभूत ॥

बुअ-०३८
विस्वन्तर जातक - इति जातक मालायां विस्वंतर जातक नवमं समाप्तः ॥ ॥ शुभं राभं मङ्गलं शुभं ॥ ॥ लिखितं थहिति तोल क्वाथ वाहालया श्री वज्राचार्य्य कुलबर्जनं लिखापिता शुभं

बुअ-०४१
वीरकुश कथा- इति श्री दिव्यावदानं अष्टवर्तं महात्मेद्धृतास्तद्धे वीरकुशउद्धार कथाया ङेपालभाषायां परिसमाप्तः ॥ ॥ यये धर्म्मात्यादि ॥ ॥ शुभ सम्बत ९९९ म्ति भाद्र व कृष्ण १३ रोज १ न्हुस एदेश भवावाहालया श्री वज्राचार्य्य भाजु विरसिनं चोया जुल शुभ मग्लं भवतु सदाकाले शुभंः ॥

बुअ-०४२
वीरकुशावदान (अष्टमीव्रत) - इति श्री दिव्यावदान्य धृतराष्ट अष्टमी व्रतं विरकुशवदानं समाप्तं ॥ ॥ शुभ सम्बत ९९६ म्ति श्रावण कृष्णया नमि स्वमवार थ्व दिन थुन्हु संपूर्ण्ण याना जुल शुभं ॥ ॥ दानपति भगतांपुर महानगरे क्वाथंदु तोल प्रसन्नसिल महावीहार गलक्षेनाम गृहवासित श्री वर्जाचार्य्य धनराजया मनस महाधर्म्मचित्त उत्पति जुयाओ थ्व विरकुसडवदान सफुलि दयकाओ तयाजुलो ॥ थ्व सफुलिस बाखन ल्हानागु पुन्यनं जजमानया आयुरोग्य जनधन संतान बृद्धिनस्तु जुयमाल ॥ ॥

बुअ-०४३
शतपत्र जातक - इति शतपत्र जातकं चतुस्त्रिंशत्तमं समाप्त मिति ॥ ॥ शुभं ॥ ॥ श्री काष्ठमण्डप महानगरे ब्रम्हचक्र महाविहारेवस्ठित श्री कुलिशाचार्य भाजु मुनिना लिखितं स्वल्पन्तुतस्य छात्रराज मानसिहेन लिखित मिति ॥ शमब्दौ मित्र जस पार वृषमासे शुचिपक्षे .... संपूर्ण्णम भूत ॥ शुभमस्तु सर्ब्ब जगतां ॥ ॥

बुअ-०४४
शतपत्र जातकमाला - इति शतपत्र जातकं चतुस्त्रित्तम समाप्त मिति शुभं भुयात् संपूर्ण शुभमस्तु सर्व जगतां ॥

© थ्व च्वसुया हामा शरद कसाः ११२० बः।

बुअ–०४९
सुघन राजकुमार अवदान - इति ललितविस्तरे श्री सुघन राजकुमार जनम अवदान कथा संपूर्ण समाप्त ॥शुभं ॥..... ॥ सुयोस्तु सवंत १०५१ साल म्ति आसुन शुदि १२ फिंनिन्हु सुक्रवाल पुन्हु रलितापुर महानगल इतिल्हनंकुति वाहालया कचिमाया श्री हर्खराजं मापिवमो जिमिस महंथा भति २ आषत जोरांय सिधयका जुल दानपति श्री हर्षराज श्री देवराज श्री कुरत्न श्री करूणारत्न श्री देवरत्न श्री मनिरत्न श्री तेजरत्न सितरक्ष्मि आशामाया नानिमाया सिरमाया थुतिसया धर्मचित्त उत्पति जुयाओ थ्वगुलि बाखं सफू दयका जुल ॥ थुगु पुन्यं जगत संसाल उधार जुयमाल ॥ थ्व सफू सुनानं लोभ याय मदु कारकारं सुनान लोभ यति धलिसा पंचा महापाप लायि

बुअ–०५०
सुघनराजकुमार जन्मावदान (अष्टमीव्रर्त) - इति श्री अष्टमिवर्त महिमा सुघन राजकुमार जन्मवदान कथा संपूर्ण समापतम् शुभ्म् थो सफु वतुतोलमुल श्री महाविहारया वज्राचार्य्ये जोगनरसिं: पुत्र जोगरत्न सिधिरत्न सकलयां धर्म्म चित उत्पती जुयाव धर्म व्याख्यान कनेगु सफू चांका जुल सुभं थो सफू सोयं जि ल्हेया काथें जि सुनानं लांभयात धाल पंच महापापलाई जुल

बुअ–०५१
सुवर्ण वर्णावदान (चैत्यव्रत) - इति श्री व्रतावदान मालायां चैत्य व्रतानुशंसायां सुवर्ण्ण वर्ण्णावदानं नाम तृतीया वदानं समाप्तं ॥ ॥ अयं पुस्तकं सुरत श्री महाविहारेवस्थित श्री युक्त वज्राचार्य्य समता हर्षस्य ॥ ॥ लिखापितोयं पुस्तक रत्नकिर्त्ति विहार्युत्पन्न श्री महासम्वर सेवक वज्राचार्य्य योगमान विलासा ॥ खागिन गगनेन्दु सम्वत्सरे भाद्र व शुक्ल द्वितीयायां समाप्तम ॥ ॥

बुच–३
चजा सफू - इति सम्वत् १०२६ मिति पौष शुक्ल ३ स श्री वज्रवीर महाकाल गुंथिस थहिति तोल क्वाथ बाहालया श्री वज्राचार्य्य चतुरत्नन दुंता जुल शुभम् ॥

बुच–८
चजासफू - सम्वत् ९७९ म्ति वैशाष कृष्ण ८ स सिद्धयेका जुल ॥

बुच–९
चजासफू - शुभ संवत १००८ श्रावण कृष्ण १ बुद्धवारस लिषिता थहिति क्वाथ बाहालस बिज्याकम्ह वज्राचार्य रत्केशानन्दन नओधल तोल सुवर्णपनालि महानगर सांतिघत महाथाने रत्नमण्डल महाविहारंवस्थित शाक्य भिक्षु चक्रविरया गानबाछा जुयाओ थओत कारणस चचा सफू दयका जुल शुभं मंगल भवन्तु ॥

बुच–२३
चजा सफू - श्री सम्वत् ९०० वैशाख कृष्ण ३ वर्जाचार्ज्य रत्नमुनिं लिखापिता शुभ मंगरं सवदा शुभ: ॥

बुच–२४
चजा सफू - लिखितं थहिति तोल क्वाथ बहालया श्री वज्राचार्य कुलवज्र नं लिखापिता दिन जुल शुभं : ॥

बुच–३२
चजासफू - गुरू भडा जुयन्त चर्य्या प्याखं हुयामारक्व थुलि ॥ त्रिभुवन जोलित १, एमहिमण्डप्र २, अकाल संजान ३, खवज ४, प्रभुदित ५, नमो हुं ६, हाडाभुल ७, द्वंविनि ८, थुलिमाल सिन्हामथयातसा जुल ॥ शुभ ॥

बुच–३६
चजा सफू - संवत् ९४८ पौष कृष्ण ॥

बुच–३९
चजा सफू - शुभ सम्वत् ९२१ म्ति पौष शुक्त ६ स सिधयका जुर ॥ थ्व सफूरि चिसिया .... स्यनेयात चोचका जुर रिखित वज्राचार्य तओधिक जुलो ॥

बुच–४७
चजा सफू - शुभ ॥ श्रेयोस्तु सम्वत् ९२२ म्ति चैत्रकृष्णया द्वादशी थ्व कुन्हु श्री वज्राचार्य चन्द्रपाणिन थ्व सफूलि क्वहितिया धंचादेओ दाजुयात चोयाओ बिया शुभं ॥

बु च–५२
चजा सफू - श्रेयोस्तु संम्वत् १०१२ म्ति जेष्ठ थ्व ३ स सिध याना दिन जुल शुभं ॥श्री॥ लीषितं तेत बाहालया श्री बज्राचार्य दिशिभाजु चोया जुल शुभं ॥

बुच–७६
चचा संग्रह - (चचाधु १४ आदिबुद्ध) करकरि निधिमत नेपाल हायने भाद्रसिट पक्ष प्रति पत्युतिथ्यां २ धर्मकीर्तिविहारिय हरषनृसिंहोट पूजयामि तव वचन कल ॥ धु ॥०॥०॥ शुभ सम्वत् नेपालदेशया राष्ट्रिय सम्वत् नेपाल सम्वत् १०९९ साल थिलाथ्व चतुर्दशी गुरू वृहस्पतिवार मार्ग सिलमास शुक्र पक्षे रोहिणि नक्षत्रे सिद्धि योगे भचकर्ण भट्टत्तर वृष राश श्री चन्द्रया पूनित दिनस चर्यागिति संग्रहया सिलसिलाय् थुगु चचा सफू मन्त्र सिद्धि महाविहारात्पन्न वज्राचार्य्य महेन्द्र रत्नं च्वया सिधयकागु जुल ॥ ॥ थुगु सफू सुनानं लोभ याये मद्, लोभ यातसा पंचमहापाप लाई जुल ॥ शुभं ॥ ॥ ये धर्माहेतु प्रभावा हेतु तेषां तथागत हयवदत ॥ तेषाञ्च यो निरोध एवं वादी महाश्रमण: ॥ या दृशी दृष्टं तादृशी लिखितं मया ॥ परिशुद्धम शुद्धं वा शोधनीयं महद्विज्ञै : ॥ गच्छत: स्खलनं क्वापि भवत्यत्र प्रमादत: (अज्ञानत:) हसन्त्यत्र दुर्जनास्समाद धते सज्जना: ॥इत्यलम् ॥ ॥

बुच–७९
चचा सफू- सतगुरू चरणे शिरेगत धनिया वज्रवाराहि आराधिता ॥थु॥ संबत १०६२ साल भाद्र व वदि १० स थ्व चचा सफू चोया नओवाहालया देवराजया काय भद्रराजं चोयागु जुल थुके आखा तुत फुतगुदै सकस्यनं क्षमा याना बिज्याय माल करजोरि विन्ति याना थ्व पुस्तक सुनानं रोभ याय मदु रो (भ यात) सा पंच महापाप जुल ..... शुभं ।

बुच–८२
चजा गीत पुस्तक - ॥ इति श्री गीत पुस्तक जुलो ॥.......॥सम्वत ९८७ मिति माघ कृष्ण सप्तमी रोज सिद्ध याङा दिन जुलो शुभं ॥ ॥ लेषको तदमु महाब्याहारया श्री वज्राचार्य्य सद्रत्नपति भद्र जुलो शुभं ॥ दानपति जजमान काष्ठमंड महानगरे ताम्रकार कूलपुत्र रत्नराजयात थ्व पुस्तक चोयाबिया जुलो ॥ ॥

बुच– ८८
चजा सफू - नमामि २ श्री मंजुकुमारा २ जगदीश्वर जगतगुरू भुवन व्यापिता ॥ पुस्तक घर शुभ परमगुरू राया २ श्री धर्मधातुस्थाने नेपाल मण्डलालंकृता ॥ ॥ जगतनाथ जगत निरंजन राया २ सर्वशास्त्र विसारद पंडित निरंजना ॥ ॥

बुच– ८९
चजागीत सफू - ॥५३॥ अहोवाद्य समाजुक्त अहोगीत सुनिमरं २ अहोवाद्यो भिसं भोगम होतार समावहं ॥ ॥ इति चजागीतं समाप्त ॥ ॥ शुभसंवत ९६० म्ति मार्ग्गसिरवदि १३ न्हुस चोय सिधयका दिन जुलं ॥ लिषीतं क्वाथ बाहारया वज्राचार्य्य मुनिन्द्र मुनिनं चोया बिया ॥ दानपते नेपाल मण्डल सुवर्ण्ण प्रानि महानगरया कुसुदेया राछिया सिराकार पद्मराजनं थओ चित्र उत्पति जुयाओ थओ आगमस पूजापति हारेत चोचकावताया श्री ३ हे वज्र नैरात्मायात द्वहरपा थ्व सफू १ तारजु छि १ कं .....

क्रमश:

सुम्क च्वनीपि

- केदारनाथ सिंह

सुम्क च्वनीपिं/दक्कले यक्को हा: लीपिं ख:/ थिल्लाय् दनीपिं ख:
तुनीख्यलय् /भतिंग्वारा तिंन्हुइबलय्

उमिसं–उमिसं हे/दक्कलें यक्को नारा थ्वयकी/देसय् जुलुस
या:हुले धुंका:

सुम्क च्वनीपिंनि/संघ मदु /अय्नं माला: स्व: सनिसारया फुक्कं
सुम्क च्वनीपिं/लाबलाय् छक: गनं खिउँगु देसय्/इंया मेगु हे इलय् नाप ला-हे लाई

न्व:वाइपिं/थुइँया थजु मनू थजु/न्व:वाइपिन्त/संखा स्वये य:
सुम्क च्वनीपिंनि/उमिगु मतिइ/

गुगु नं दिनय्/बम कुतुंवल/न्व:वइपिं दक्कों/सिनावनि
बस् ल्यनाच्वनि/सुम्क च्वनीपिं ।